

MIRABILIA ROMAE.

E CODICIBVS VATICANIS EMENDATA

EDIDIT

GVSTAVVS PARTHEY.

Parthey

ACCEDIT ICHNOGRAPHIA ROMAE AB HEINRICO KIEPERTO
DELINEATA.

BEROLINI

IN AEDIBVS FRIDERICI NICOLAI
(A. EFFERT & L. LINDTNER.)

1869.

DG804
M57
1869
MAIN

FERDINANDO GREGOROVIVS

VRBIS ROMAE HISTORIOGRAPHO

D. D. D.

EDITOR.

82935

PRAEFATIO.

Jnter topographiae romanae adminicula haud spernenda numerantur *Mirabilia* Romae. quae quamvis anilibus fabellis referta sint, multa tamen veterum monumentorum cognitioni utilia exhibent. magnus est numerus codicum, in omnibus fere Europae bibliothecis asservatorum, de quibus J. B. De' Rossi, viri clarissimi, iudicium hic apponam. (Roma sotter. t. 1. p. 158.) „Il testo, che noi abbiamo dei *Mirabilia*, benchè nei manoscritti (de' quali ho esaminato un grandissimo numero in Italia, in Germania, nel Belgio, in Francia ed in Inghilterra) presenti molte varietà, pure facilmente può essere ridotto a due principali recensioni. La più antica è quella, che quasi documento ufficiale fù inserita nei libri della curia romana, cioè nel *Politicus* (leggi polypticus) di Benedetto canonico, (scritto prima

del 1142) nelle *Collectanea Albini scholaris* (circa il 1184) e nel celebre libro de' censi di Cencio Camerario, che fu poi papa Onorio III, 1216—1227. La seconda fa la sua principale comparsa nelle *Collettanee* del Cardinal Nicola d'Aragona (anni 1356—62); donde proviene quella, che Martino Polono inserì nella sua cronaca, e quella della *Graphia aureae urbis Romae* d'un codice fiorentino. Prego i lettori a dispensarmi dal citare i codici antichi e migliori di queste opere, che nella loro integrità sono tutte inedite, ma che ai dotti nelle cose del medio evo sono note. Spero che avrò, quando che sia, l'agio di pubblicare per disteso i miei studii sulle *Mirabilia* e sulla immensa famiglia dei codici varii di quel opuscolo. Intanto basterà avvertire, che il testo piu antico, ma da un esemplare assai corrotto e lacunoso n'è stampato nelle *Effe-meridi letterarie di Roma*, t. 1. p. 62 — 82, 147—164, 378—392: la recensione seconda s'assomiglia a quella, che si legge nel *Montfaucon Diar. ital.* p. 283—295. La *Graphia aureae Urbis Romae* è stata messa in luce dall' Ozanam nel 1850. Adunque degli autori, che hanno conosciuto ed accolto nei loro libri

le *Mirabilia*, niuno è piu antico del secolo XII; essi però ce ne danno un testo già guasto.“

Quibus perspectis haud e re mihi visum est, codicibus Vaticanis per otium hibernum accuratius examinatis, prodromum editionis De' Rossii in lucem emittere. continet ditissima Vaticani gaza decem *Mirabilium* codices, tantae inter se discrepantiae, ut neuter apographum alterius habendus sit. praeter utramque a De' Rossio indicatam recensio- nem tertiam libri indolem reperire nobis contigit.

En codicum recensum:

A = Cod. Ottobon. 3057. latin. membra-
neus, foliorum 160 formae maximae, saeculi
XIII. exeuntis. paginae sunt bipertitae, co-
lunnae versuum 51, litterae initiales et lem-
mata rubro colore signata. nitide et eleganter
ab eadem manu est exaratus, compendia lit-
terarum habet satis multa.

fol. 1^a legitur a manu recenti *OTT. Digesta
Pauperis Scolaris Albini. Presbiteri Benedicti
Excerpta Politica de Dignitatibus Urbis. Varia
ex Cencio Camerario de Urbe Roma (insunt
Mirabilia) Bullae Pontificum et Imperatorum*

de Regaliis B. Petro concessis. Diplomata &c. 3057.

fol. 127^a col. 1. *Incipiunt excerpta (sic) politici a presbytero Benedicto compositi de ordinibus Rome et dignitatibus urbis et sacri palatii. [H]ec sunt festivitates, in quibus papa debet coronari.* col. 2, sine lemmate *De muro urbis.* in margine a manu recenti *Adverte quod multa ex his sunt registrata apud librum Cencij Camerarii.* *Mirabilia Romae*, fol. 127^a — 130^a comprehensa conveniunt cum editione Albertina. in fine addita est narratio de sanctis Abdon et Sennen.

B = Cod. Ottobon. 2072 lat. membraneus, foliorum 58 formae maximae, saec. XIV. paginae sunt bipertitae, columnae versuum 43 vel 44, litterae initiales et lemmata rubra. in folio praemisso legitur: *Ex codicibus Joannis Angeli Ducis ab Altaemps. Solini Geographia.* sequitur ab altera manu *In novo indice codicum Ottobonianorum 2072.* adscripsit tertia manus αὐτὸς βιβλὸς ἐστὶ τοῦ οὐβαλδεῖνου βαντηνήλλου καὶ τῶν φίλων. Φλωρητῆ. ὅτι τὰ τῶν φίλων κοινά. (Ubaldinus Bandinelli episcopus Montis Flasconis obiit anno 1551.)

In sunt fol. 1^a — 32^b *Solini geographia*; fol. 33^a — 39^b *Situs omnium provinciarum orbis terrae*; fol. 40^a — 41^a *Tractatus di situ Ytalie*; fol. 41^a col. 2 — 43^a col. 1 *Situs Rome*; fol. 43^a col. 1 — 44^b col. 2 *Tractatus de situ et mirabilibus rome*; fol. 45^a — 58^b *Liber magistri Rycobaldi Ferrariensis de locis orbis*. haec omnia ab eadem manu exarata sunt.

Mirabilia plerumque conveniunt eum editione Montfauconii, sed a pagina 287 transeunt ad paginam 292 Montf. et discrepant in fine.

C = Cod. Vatican. 3973 lat. membraneus, foliorum 282 formae maximae, saec. XIII in eunte ab eadem manu nitide exaratus, paucis compendiis adhibitis. paginae integrae sunt versuum 24; lemmata nulla; litterae versuum inceptivae rubro colore signatae.

fol. 1^a — 15^b *Mirabilia* (sine titulo); fol. 16^a — 282^b *Cronica Romoaldi Guarne* (?) *Secundi Archiepiscopi Salernitani*.

Iste codex in universum sequitur editionem Albertinam, sed omittit paragraphum *Primicerius id est prima manus . . . Imperatorem*, pag. 34, 21 — 35, 24 Alb.; post anima-

rum suarum (pag. 43, 5 Alb.) inserit narrationem de sanctis Abdon et Sennen.

Huius codicis collatione, a Schultzio confecta, usus est Grässe in *Mirabilium* editione (*Beiträge zur Litteratur und Sage des Mittelalters. Dresden 1850. 4to*).

D = Cod. Vatican. 2035 lat. chartaceus, foliorum 49 formae quadratae, saec. XVI. paginae sunt bipertitae, columnae versuum 40. litterae miniatae nullae. folia 1—42 ab eadem manu exarata, fol. 43 et 44 vacua, fol. 45—49 alteram manum exhibent.

fol. 1 et 2 finem faciunt libri cuiusdam chronici, ubi occurrunt lemmata *Tertia aetas . . . Sexta aetas.*; fol. 5^a—42^b *Aythoni liber historiarum*; fol. 45^a—47^b secuntur sine titulo *Mirabilia Romae*, quae partim contuli. in fine capitum singulorum nonnumquam legitur *de aliis in martiniana melius habes, vel de palatiis superius melius habes in martiniana.*; fol. 47^b—49^b *Liber de mirabilibus mundi*, quo non septem quae vocant mirabilia continentur, sed narratiunculae quaedam ex historia naturali desumptae.

E = Cod. Vatic. 636. lat. membraneus, foliorum 73 formae maximae, saec. XIII. paginae sunt bipertitae, columnae versuum 32. scriptura elegans non sine compendiis. fol. 1^a *Ex pluteo quinto* (?) *bibliothecae magnae secretae.*; fol. 1^b—71^b. *Jncipit liber venerabilis Bedae presbyteri de tabernaculo federis.*; fol. 72^b—73^a *Versus utillimi de conceptu sancti verbi* (?)

Vox divina sonat quod nemo spem sibi ponat.
Sunt 120 versus leonini, duabus paginis comprehensi; ultimus est

Leticie portus cuius mundo fuit ortus.

fol. 73^b *De politico.* sequitur § 35 (nobis), quae in editionibus Montfauconii et Alberti non legitur. dein pag. 22, 2—34, 18 et 36, 2—37, 2 Alb.

In fine: *Liber Sancte Mariae de Esron quem abstulerit*

Non videat Christum quisquis furabitur istum.

F = Cod. Regin. 1446. lat. membraneus, foliorum 73 formae maximae, saec. XIV vel XV. paginae sunt integrae, versuum 34. scriptura nitida, compendiis referta, rubricis miniatis ornata.

folio praemisso legitur a recenti manu:

De aegritudinibus equorum et earundem curatione liber.

De avibus fol. 31. De aegritudinibus avium fol. 40.

De libro falconarii: contin. cap. 72. fol. 40.

De remedio aegritudinum avium rapinor. contin. c. 15. fol. 50.

De numeratione rapidorum quadrupedum et proprietatibus canum fol. 64^b.

De avibus rapacibus. fol. 71.

Omnia illa auctore Jordano Rufo de Calabria, militis in marestalla quondam imperatoris Fridericj Secundj, qui imperavit anno a Christo nato 1213. Neapolitanus, Siciliae rex et Sueviorum dux: Barbarossae filius fuit.

fol. 1^a — 3^b *Mirabilia Rome. rubricae hae sunt: de portis. de montibus. de pontibus. de pallacijs. de arcibus. de thermis. de theatris. de cimiteriis. de locis passionum sanctorum. de pinea. de templis. de templo martis. de capitolio. de equis marmoreis. de equo constantini. de colloseo.*

Hunc codicem cum Montfauconio facientem hinc inde cum codice *B* contuli.

G = Cod. Vatic. 4265. lat. chartaceus, foliorum 238 formae quadratae, saec. XIV. propter scripturam minutam, compendiis refertam et atramentum pallidum difficillime lectu. in litteris inceptivis minio addendis rubricator negligens pro *A* posuit *C*, pro *M* posuit *A*, cet. fol. 1^a—208^b *Incipit tractatus qem̄i (?) Nicolai de lyra contra iudeos.*

fol. 209^a—216^a secuntur sine titulo *Mirabilia* ab altera manu conscripta. in fine legitur *In ecclesia sancti Petri ad vincula est vera remissio omnium peccatorum. anno domini M. CCC. LXXV et cet.*

fol. 217^a—238 *Varia theologica.*

Hunc codicem rogatu meo Hugo Hinck diligentissime excussit. multis locis differt ab editionibus Montfauconii et Alberti. paragraphos nostras, plus minus integras hoc ordine exhibet: 1. 2. 6. 3. 8. 5. 9. 4. 10. 12. 42. 37. 52. 14. 31. 32. 34. 25. 39. 38. 53. 29. 30. secuntur paragraphi 54—102, in ceteris codicibus desideratae, quibus nonnulla ad romanas antiquitates medii aevi spectantia continentur. indulgentias plenissimas, a papa Gregorio concessas, in fine operis duabus paginis allegatas omisimus.

Praeter hos septem, quos modo diximus, habet Vaticana bibliotheca tres alios *Mirabilium* codices minoris pretii, quos quidem sedulo inspeximus, non autem in constituendis libelli nostri verbis adhibuimus:

Cod. Ottobon. 2257. lat. chartaceus foliorum 137 formae maximae, anno Chr. 1478 exaratus.

fol. 1^a *Des façons de blasoner les armoiries.* cet.

fol. 115^b *Postquam filii Noe edificaverunt turrem confusionis est initium Graphiae aureae urbis Romae* (Ozanam documents. p. 155).

fol. 116^a—120^b capita *Mirabilium* nonnulla, de portis et palatiis tractantia.

Cod. Regin. 520. lat. chartaceus, formae quadratae. continet opuscula gallica et latina, inde a saec. ix. ad saec. xv. conscripta.

fol. 29^a—30^a *Hec sunt mirabilia urbis rome.* scriptura minuta et negligens saec. xv. in fine legitur *Expliciunt stationes sancte urbis rome.*

Cod. Regin. 614. lat. formae quadratae. continet codicem membraneum, duos chartaceos, librum impressum.

1) cod. chart. *Sequuntur nomina beneficiorum Lemonicensis diocesis.* folia 13.

2) liber impr. *Apologia Madricine conventionis . . . dissuasoria.* Parisiis 1526. 4to. folia 7.

3) cod. chart. *Vates prophético cecinit spiritu.* cet. fol. 23—41.

4) cod. membr. *Chronicon Martini Poloni.* saec. XIV. scriptura satis bona, compendiis refertissima. quae Martinus e Mirabilium libro in historiam suam desumpsit, ea in Martini editionibus quaeras; leguntur in editione Antverpiensi. a. 1574. 8vo p. 41 sqq.

Codices *ABC* integros excussi, minime autem lectionum variarum farraginem recepi; codices *DEF* ubi necessarium videbatur inspexi. in notulis res topographicas et nomina propria tantum curavi, omissiones autem et singulorum verborum transpositiones, discrepantias narratiuncularum, alia minoris momenti neglexi. orthographiam ubique sibi constantem servare non licuit, cum ne singuli quidem codices sibi constent. habent enim arcus et archus, sepulcrum et sepul-

chrum, imago et ymago, palatium et pallasium, columna et columpna, quatuor et quatuor cet. seriem capitum, in codicibus valde diversam, ad Montfauconii editionem, quantum fieri potuit, disposui.

Dabam Romae, mense Maio 1869.

G. Parthey.

NOTARVM EXPLICATIO.

- A** = cod. Ottob. 3057.
B = cod. Ottob. 2072.
C = cod. Vatic. 3973.
D = cod. Vatic. 2035.
E = cod. Vatic. 636.
F = cod. Reg. 1446.
G = cod. Vatic. 4265.
Alb. = editio Alberti. Romae, 1864. 12mo.
Gr. = Graphia aureae urbis Romae in libro
 cui titulus: Ozanam documents in-
 édits. Paris, 1850. 8vo.
Montf. = Montfaucon Diarium Italicum. Pa-
 risiis, 1702. 4to.
Visc. = codex Visconti, in editione Alber-
 tina allegatus.
-

ELENCHVS CAPITVM.

CAP.	PAG.
1. De muro urbis	1
2. De portis	1
3. De montibus	3
4. De pontibus	4
5. De palatiis	4
6. 7. De arcubus	6 7
8. De thermis	8
9. De theatris	9
10. De cimiteriis	9
11. De columna Antonini	11
12. 13. De locis passionum sanctorum	12 13
14. De Vaticano et agulio	14
15. De pinea que stabat in Roma	15
16. De templis	16
17. De templo Martis	17
18—21. De Capitolio	17—19
22. 23. Ex alia parte	20 21
24. Jnfra palatium	22
25. 26. Jn Celio monte	23 24
27. 28. Jn Aventino	25
29. 30. De Coloseo	26 27

CAP.	PAG.
31. Jn paradiso sancti Petri	27
32. Jn naumachia	28
33. De castello Crescentii	29
34. De Augusto	30
35. 36. Temporibus sancti Silvestri	31
37. De visione Octaviani	33
38. De caballis marmoreis	34
39—41. Quare factus sit equus, qui dicitur Constantini	36—38
42—44. Quare factum sit Pantheon	39—41
45—49. Quare Octavianus vocatus sit Augustus	42—45
50. 51. Quot sint templa Transtyberim	46

ADDENDA.

52. Johannes Patricius	47
53. Constantinus fecit	47
54—57. Jn sancto Petro Rome	49—51
58. Jn Laterano	51
59. 60. Jn sancto Paulo	53
61. Jn sancta Maria mayori	54
62—89. Jn sancta Maria nova	54—60
90—102. Jn sancta Maria Transtyberim	60—62

1 MIRABILIA ROME.

2 DE MVRO VRBIS.

1

3 **M**urus Rome civitatis habet turres tre-
4 centas sexaginta unam, castella quadraginta
5 novem, arcus principales septem, propugna-
6 cula et merulas sex milia nongenta, portas
7 duodecim, pusterulas quinque. in circuitu
8 vero sunt miliaria XXII, exceptis Transty-
9 berim et civitate Leonina et porticu sancti
10 Petri.

11 DE PORTIS.

2

12 Porte inclyte urbis sunt hec: porta Ca-
13 pena, que vocatur porta sancti Pauli, iuxta

1 Mirabilia Rome] sic F, tractatus de situ et mirabi-
libus rome B, om. ACDEG § 1. Gr. p. 156, 30. Montf.
p. 283, 4. Alb. p. 9. 10 3 turres 100. et. 61 G 5 ar-
cus principales septem ex Gr. desumpta 6 et merulas
om. A || sex milia nongenta] 8. milia G 7 duodecim]
VII F 8 XXII] rectius XII § 2. Gr. p. 157, 2.
Montf. p. 283, 5. Alb. p. 12 12 13 Capena] capanie D
13 Pauli] petri C

1

(2) templum Remi; porta Appia ubi est ecclesia 1
 que dicitur Domine quo vadis, ubi appa- 2
 rent vestigia Jesu Christi; porta Latina, 3
 quia inde intrabant Latini et Apuli: ibi 4
 est dolium in quo beatus Joannes evange- 5
 lista missus fuit; porta Metronis; porta 6
 Asinaria que dicitur Lateranensis; porta 7
 Lavicana que dicitur Maior; porta Tau- 8
 rina que dicitur sancti Laurentii vel Ty- 9
 burtina; porta Numentana que ducit ad 10
 Numentanam civitatem; porta Salaria; porta 11
 Pinciana, quia ibi adhuc est palatium Pincii 12
 regis; porta Flaminia que dicitur sancti 13
 Valentini; porta Colina ad castellum quod 14
 est ad pontem sancti Petri, quod dicitur 15
 castellum Adriani imperatoris, qui fecit 16
 pontem sancti Petri. 17

Porte Transtyberim sunt tres; porta 18
 Septimana, ubi septem laudes facte fuerunt 19

1 templum] sepulchrum *Gr.* || romi *G* || appa *vel*
 appaa *C* 6 metronii *Gr.*, metronj *D*, mitroui *A*, mi-
 cronii *C*, micrana *G* 7 asinarica *AC* 8 Lavicana]
 leutica *D* 8 9 thaurina *F*, caurina *Gr.* 10 numan-
 tina *A*, mumetana *G*, montana *Gr.* 10 11 ad Nu-
 mentanam civitatem] siciliam *G* 11 Salaria] salina *G*
 12 Pincii] sic *Montf.*, pinci *DG*, prati *F* 13 flam-
 minea *C* 14-17 Colina — Petri] collina ad templum
 adriani *Gr.* 14 Colina] sic *AG*, collicina *D* 18-p. 3, 6
Montf. p. 283, 21. Alb. p. 12 19 septimiana *A*, septi-
 maria *G* 19-p. 3, 1 ubi — imperatori] septem naiades
 (naldas *C*, naydes *Gr.*) iuncte iano *ACGr.*

- 1 Octaviano imperatori; porta Aurelia vel (2)
 2 aurea que nunc dicitur sancti Pancratii;
 3 porta Portuensis.
 4 In porticu sancti Petri sunt due porte,
 5 quarum una vocatur porta Castelli sancti
 6 Angeli, altera porta Viridaria.

7

DE MONTIBVS.

3

- 8 Montes infra urbem isti sunt: Janiculus
 9 qui vulgariter dicitur Janarus, ubi est ec-
 10 clesia sancti Sabae; Aventinus qui et Qui-
 11 ralis dicitur, quia Quirites ibi stabant, ubi
 12 est ecclesia sancti Alexii; Celius mons ubi
 13 est ecclesia sancti Stephani in Celio monte;
 14 Capitolium vel Tarpeius, ubi est palatium
 15 senatorum; Palentium ubi est palatium
 16 maius; Exquelinus qui supra alios dicitur,
 17 ubi est basilica sancte Marie maioris; Vi-
 18 minalis ubi est ecclesia sancte Agathes,
 19 ubi Virgilius captus a Romanis invisibiliter

2 que nunc dicitur sancti Pancratii *ex Visc. desumpta*
 4 In porticu sancti Petri] in civitate leonina *D* || due]
 tres *D* 6 Viridaria] *sic B*, merdaria *F Montf.*, meri-
 diana *D* || post Viridaria *D* addit porta (spatio vacuo
relicto) § 8 *Montf. p. 283, 28. Alb. p. 17, 1.* 9 Ja-
 narus] *sic B*, iannarus *Montf.*, ianvarius *F* 10 11 qui-
 rinalis *Montf.* 15 palonteum *F* 16 aquilinus *G*
 17 18 vinealis *F*, vimenalis et laniclus mons ubi est
 ecclesia sancte sabine *G*

1*

exiens ivit Neapolim, unde dicitur: vade 1
ad Neapolim. 2

DE PONTIBVS.

Pontes isti sunt: pons Milvius; pons 4
Adrianus qui dicitur Judeorum, quia ibi 5
Judei habitant; pons Fabricius; pons Ne- 6
ronianus ad Sassiam; pons Antoninus in 7
arenula; pons Gratiani; pons senatorum 8
sancte Marie; pons marmoreus Theodosii 9
et pons Valentinianus. 10

DE PALATIIS.

Palatia magna imperatorum ista sunt: 12
palatium maius in Pallanteo monte posi- 13
tum; palatium Severi prope sanctum Six- 14
tum; palatium Claudii inter Colliseum et 15
sanctum Petrum in vincula; palatium Con- 16
stantini in Laterano, ubi moratur dominus 17

1 2 vade ad Neapolim] sic B, vado ad napulum F
Montf. § 4 Gr. p. 160, 16. Montf. p. 284, 10. Alb.
p. 27, 4 4 miluus C 6 fabricis C 6 7 Neronia-
nus] neumanus Montf. 7 8 in arenula ex Gr. desumpta
9 sancte Marie ex Gr. desumpta 10 valentianus G
§ 5 Gr. p. 158, 9. Montf. p. 284, 15. Alb. p. 17, 12
13 Pallanteo] sic A, palenteo B, palentio Montf. 14 Se-
ver] sic C, legebatur Severini 16-p. 5, 1 palatium
Constantini — papa] palatium lateranense fuit neronis,
dictum a latere septemtrionalis plage, in quo situm est,
vel a laterrana, quam nero peperit; in quo palatio nunc
est magna ecclesia sita Gr.

1 papa; palatium Susurrianum est modo ec- (5)
 2 clesia sancte Crucis; palatium Volusiani;
 3 palatium Romuli inter sanctam Mariam no-
 4 vam et sanctum Cosmatem, ubi sunt due
 5 edes Pietatis et Concordie, ubi posuit Ro-
 6 mulus statuam suam auream dicens: non
 7 cadet, donec virgo pariet. statim ut pe-
 8 perit virgo, statua illa corrui; palatium
 9 Traianum, ubi est columna sua alta **xx**
 10 passus; palatium Constantini; palatium Sa-
 11 lustii; palatium Camilli; palatium Antonini,
 12 ubi est columna sua alta **xxvii** passus;
 13 palatium Neronis, ubi est agulia sancti
 14 Petri; palatium Julii Cesaris, ubi est se-
 15 pulcrum Julii Cesaris; palatium Chromacii;
 16 palatium Eufimiani; palatium Pompeii; pa-
 17 latium Titi et Vespasiani foras Romam ca-
 18 tábumbis; palatium Domitiani in Transti-
 19 berim ad micam auream; palatium Octa-
 20 viani ad sanctum Laurentium in Lucina.

1 sosorrianum *C* 1-2 est modo — crucis] *sic Gr.*,
 ad thermas de caluce *B*, ad ceme de caluce *Montf.*
 3-4 Romuli — Cosmatem] iuxta tugurium faustuli *Gr.*
 4 et ad sanctum *B* 10 11 spalusii *G* 11 carmilli *G*
 13-14 Neronis — Petri] *neronis*, in quo requiescunt cor-
 pora apostolorum petri et pauli, symonis et iude *Gr.*
 16 palatium Eufimiani *ex Gr. desumpta.* 18-19 pala-
 tium Domitiani — auream *ex Gr. desumpta.* 19 20 post
 Octaviani *G* *add.* palatium diocletiani.

6 DE ARCVBVS TRIVMPHALIBVS. 1

Arcus triumphales sunt isti, qui fiebant 2
 alicui imperatori redeunti a triumpho, sub 3
 quibus cum honore ducebantur a senato- 4
 ribus, et victoria eius ad memoriam in po- 5
 sterum sculpebatur. Arcus aureus Alexan- 6
 dri; ad sanctum Celsum arcus Theodosii 7
 et Valentiniani et Gratiani imperatorum; ad 8
 sanctum Ursum; foris Appiam portam 9
 ad templum Martis arcus triumphalis; arcus 10
 Titi et Vespasiani ad sanctam Mariam no- 11
 vam iuxta castellum Cesarum; arcus Con- 12
 stantini iuxta amphitheatrum inter palatium 13
 maius et templum Romuli; arcus septem 14
 lucernarum Titi et Vespasiani, ubi est can- 15
 delabrum Moysi cum arca, habens septem 16
 brachia, in pede turris Cartularie; arcus 17
 Julii Césaris et senatorum ante sanctam 18
 Martinam, ubi modo sunt turres de Bra- 19
 chis; arcus triumphalis Octaviani ad san- 20
 ctum Laurentium in Lucina; arcus Antonini 21

§ 6. *Gr.* p. 157, 12. *Montf.* p. 284, 32. *Alb.* p. 13, §
 6 aureus] aurelii *Alb.* 9 post Ursum *Alb.* in notis
lacunam indicat. 15-17 ubi — Cartularie] ad sanctam
 mariam novam, inter pallantem (pallanteum *A*, pala-
 cium *C*) et templum romuli *ACGr.* 18-19 ante — Bra-
 chis] inter edem concordie et templum fatale *AC*
 19 20 Brachis] sic *B*, bratis *Montf.* 1

1 prope columnam eius, ubi modo est turris (6)
 2 de Tosetis; arcus ad sanctum Marcum, qui
 3 vocatur Manus carnea; tempore quo Dio-
 4 clitianus imperator sanctam Luciam matro-
 5 nam pro fide Christi in urbe Roma crucia-
 6 bat, iussit eam extendi ad verbera, ut fu-
 7 stibus mactaretur. et ecce qui eam cedebat
 8 factus est lapideus, manus autem eius carnea
 9 remansit usque nunc. propter hoc vocatur
 10 nomen loci illius Ad manum carneam
 11 usque in hunc diem. in Capitolio est arcus
 12 panis aurei.

13 Sunt praeterea alii arcus qui non sunt 7
 14 triumphales sed memoriales, ut est arcus
 15 Pietatis ante sanctam Mariam rotundam,
 16 ubi cum esset imperator paratus in curru
 17 ad eundum extra pugnaturus, quaedam
 18 paupercula vidua procidit ante pedes eius,
 19 plorans et clamans: domine, antequam va-
 20 das mihi facias rationem. cui cum pro-
 21 misisset in reditu facere plenissimum ius,
 22 dixit illa: forsitan morieris prius. impe-
 23 rator hoc considerans praesiliit de curru,
 24 ibique posuit consistorium, mulier inquit:

2 Tosetis] sic B, cosectis Montf. 8-11 tempore —
 diem] ex Gr. et Visc. desumpta. 11 Capitolio] capi-
 tello A. § 7 e codice B et Montf. desumpta.

(7) habebam unicum filium, qui interfectus est 1
 a quodam iuvene. ad hanc vocem senten- 2
 tiavit imperator: moriatur, inquit, homicida 3
 et non vivat. morietur ergo filius tuus, qui 4
 ludens cum filio occidit ipsum. qui cum 5
 duceretur ad mortem, mulier ingemuit voce 6
 magna: reddatur mihi iste moriturus in loco 7
 filii mei, et sic erit mihi recompensatio, 8
 alioquin numquam me fateor plenum ius 9
 accepisse. quod et factum est, et ditata 10
 multum ab imperatore recessit. 11

8

DE THERMIS.

12

Therme dicuntur palatia magna habentia 13
 maxima cryptas sub terra, in quibus 14
 tempore hyemali fiebat ignis per totum, 15
 estivo vero aquis frigidis implebantur, ut 16
 curia in superioribus manens delectaretur, 17
 quod in thermis Diocletiani videri potest 18
 ante sanctam Susannam. sunt igitur therme 19
 Domitiane; Olympiades ad sanctum Lau- 20
 rentium in Panisperna; Novatiane; Tibe- 21
 riane retro sanctam Susannam; Diocletiane, 22
 Lucanne, Antoniane, Machinnane, Agrippae 23

§ 8. *Gr. p. 158, 6. Montf. p. 285, 30. Alb. p. 17, ¶*
 14 *post terra G addit agrippine ubi est ecclesia sancte*
agnetae ubi virgilius captus a romanis invisibiliter ivit
neapolim alexandriae et novitate 21 noviciane C

1 retro sanctam Mariam rotundam, Alexan-
2 drine ubi est hospitale de thermis.

3

DE THEATRIS.

9

4 Theatra sunt ista: theatrum Titi et
5 Vespasiani ad catacumbas; theatrum Tar-
6 quinii imperatoris ad Septem solia; thea-
7 trum Pompeii ad sanctum Laurentium in
8 Damasso; theatrum Antonini iuxta pontem
9 Antonini; theatrum Alexandri iuxta sanctam
10 Mariam rotundam; theatrum Neronis iuxta
11 castellum Crescentii, et theatrum Flami-
12 neum.

13

DE CIMITERIIS.

10

14 Cimiteria ista sunt: cimiterium Cale-
15 podii ad sanctum Pancratium; cimiterium
16 sancte Agathe ad Girolum; cimiterium Ursi

§ 9. *Gr. p. 159, 3. Montf. p. 286, 4. Alb. p. 20, 4*
5 6 taranii *G* 7 sanctum Laurentium] Septem Lau-
rum *Alb.* 7 8 in Damasso] extra muros *G* 8 9 pon-
tem Antonini] pontem Judeorum *Gr.* 10 theatrum
Neronis] Ciceronis *C Alb.* 10 11 iuxta castellum Cre-
scentii] iuxta monumentum Adriani imperatoris *Gr.*
11 12 flammeum *G* 12 post Flamineum *G addit*
nota sicut legitur in cronicis martini tempore augusti
cesaris fuerunt rome nonagies 30000·28· milia civium.

§. 10. *Gr. p. 160, 23. 161, 4. Montf. p. 286, 10. Alb.*
p. 29, 1. 14 15 calopodium *G* 16 girulum *C,* ci-
rolium *G*

- (10) ad portasam; cimiterium sancti Felicis; ci- 1
 miterium Callixti iuxta catacumbas ad san- 2
 ctum Fabianum et Sebastianum; cimiterium 3
 Pretextati iuxta portam Appiam ad sanctum 4
 Apollinarem; cimiterium Gordiani foris por- 5
 tam Latinam; cimiterium inter duas lauros 6
 ad sanctam Helenam; cimiterium ad Ursum 7
 pileatum prope sanctam Vivianam; cimate- 8
 rium in agro Verano prope sanctum Lau- 9
 rentium foris muros; cimiterium sancte 10
 Agnetis; cimiterium ad nympha beati Petri; 11
 cimiterium Priscille ad pontem Salarium; 12
 cimiterium ad clivum Cucumeris; cimate- 13
 rium Trasonis ad sanctum Saturninum; ci- 14
 miterium sancte Felicitatis prope cimiterium 15
 Calixti; cimiterium sancti Marcelli via Sa- 16
 laria vetere; cimiterium Bagya via Ardea- 17
 tina; cimiterium Innocentum ad sanctum 18
 Paulum; cimiterium Pontianum; cimiterium 19
 sanctarum Hermetis et Domitille; cimate- 20
 rium sancti Cyriaci via Ostiensi: ista ci- 21
 miteria erant subterranea, que quandoque 22

2 8 ad sanctum Fabianum et Sebastianum *ex G de-*
sumpta 4 pretestati *G Alb.*, post Pretextati *G add.*
domine quo vadis || iuxta] intus *CGGr. Visc.* 5 apol-
 linarium *C* || Gordiani] cardianum *Alb.* 8 pilearum *C*,
 pileatum *G* || Vivianam] bibianam *Gr.*, bivanam *C*,
 balbinam *G* 9 agris verarium *G* 14 tonsonis *Alb.*,
 trastonis *vel* trasconis *G*, transonis *Visc.*

1 distendebantur per tria milliaria, ubi sancti
2 martyres abscondebantur.

3 DE COLVMNA ANTONINI ET TRAIANI. 11

4 Columna Antonini Coclidis habet in
5 altum pedes CLXXV, gradus num. CCIII,
6 fenestras XLV. columna Traiana Coclidis
7 habet in altum pedes CXXXVIII, gradus num.
8 CLXXXV, fenestras XLV. colossus amphitheatri
9 habet in altum pedes submissales
10 CVIII.

11 In Roma fuerunt equi erei magni et
12 deaurati XXV, equi aurei LXXX, equi eburnei
13 LXIII, tauri, griffones, pavones et aliarum
14 ymaginum multitudo, quarum plurima
15 preciositas videbatur immensis, ut homines
16 ad eandem venientes de eius pulcritudine
17 merito mirarentur.

§ 11, 4-10 *Gr. p. 161, 5. Montf. p. 290, 18. Alb. p. 36, 1.* 7 CXXXVIII] CXXX *Gr.* 8 CLXXXV] CLXX *Gr.* 8 9 colossus amphitheatri] *sic Gr.*, coliseum amphitheatrum *A*, coliseus *Montf.*, coloseus *C* 11-17 *e codicibus D E desumpta* 12 XXV] XXII *E* 13 LXIII] LXXXIII *E* || post LXIII *E add.* latrine publice c. XL. III. cloace *L*

Hec sunt loca que inveniuntur in pas- 2
 sionibus sanctorum. foris portam Appiam, 3
 ubi beatus Xistus decollatus est, et ubi 4
 dominus apparuit Petro dicenti: domine 5
 quo vadis? ubi fuit templum Martis. intus 6
 portam arcus Stille. inde regio Fasciolae 7
 ad sanctum Nereum. vicus Canarius ad 8
 sanctum Georgium, ubi fuit domus Lucille, 9
 et est ibi velum aureum. aqua Salvia ad 10
 sanctum Anastasium, ubi decollatus fuit 11
 sanctus Paulus. ibi dixit capud ter: Jesus, 12
 Jesus, Jesus, saltando, ubi adhuc tres fon- 13
 tes emanant diversi in sapore. hortus Lu- 14
 cille, ubi est ecclesia beati Pauli et ibi re- 15
 quiescit. Interlude, id est inter duos lu- 16
 dos. clivus Scauri, qui est inter amphi- 17
 theatrum et stadium ante Septem solia; 18
 ibi est cloaca, ubi iactatus fuit sanctus 19
 Sebastianus, qui revelavit corpus suum 20

§§ 12. 18. *Gr. p. 159, 7. Montf. p. 286, 28. Alb. p. 22, 5.* 4 syxtus *F*, sextus *G* 5 dicenti] *sic F*, et dixit ei *C* 7 Stille] stelle *C Gr.*, alle *G* 8 carnarius *Gr.*, caruar *G* 9 ubi fuit domus Lucille] ubi est domus Lucilli *Gr.* 10 selvia *G* 12-14 ibi dixit — sapore *ex G desumpta* 14 15 Lucine *Gr.* 15 Pauli] petri *C* 16 interludere *Gr.* 17 ante clivus *C Gr. add.* id est || cauri *C* 18 septa solis *Gr.*

1 sancte Lucine, dicens: invenies corpus
 2 meum pendens in gumfo, via Cornelia per
 3 pontem Milvium et exiit in stratam, via
 4 Aurelia iuxta Girolum. gradus Eliogabali 13
 5 in introitu palatii, et insula cathenata post
 6 sanctam Trinitatem. arcus Stille ante Se-
 7 ptem solia. arcus Romanus inter Aventi-
 8 num et Albiston, ubi beatus Silvester et
 9 Constantinus osculati sunt, et diviserunt
 10 se ad invicem. in Tellure, id est Canna-
 11 para, ubi fuit domus Telluris. privata Ma-
 12 mertini, ante Martem sub Capitolium. vi-
 13 cus Latericii ad sanctam Praxedem, vicus
 14 Patricii ad sanctam Pudentianam. basilica

2 gumfo] gaipho id est in uncino *Gr.*, unco *B*, gum-
 pho *C*, gilpho *G*, gumito *Alb. not.* 2-3 via Cor-
 nelia — stratam] via cornelia, que prope pontem milvium
 exit in stratam *Alb. not.* 4 Aurelia] cornelia *B G*
 5 cathenata] catemitana *Gr.* || *post* cathenata *G addit*
 cum papa est in urbe in nativitate christi primam mis-
 sam celebrat in laterana, secundam ad mariam mayo-
 rem, tertiam ad sanctum petrum iuxta sanctum petrum,
 ubi est mons mius tra (?) iuxta montem aventinum est
 mons testarum ubi ludus est in carnis primo in urbe
 iuxta turrim comitis in ecclesia sancti nycolay est co-
 lumpna adriani, iuxta sanctum laurencium in lucina est
 columpna antonii imperatoris, ad sanctam trinitatem est
 arcus stillans. 6 7 Stille ante Septem solia] stillans
 post septa solis *Gr.* 6 Stille ante] stellans inter *C*
 7 arcus Romanus] arcus aventinus *Gr.* 10 11 cana-
 peys *G* 12-14 vicus Latericii — Pudentianam] vicus
 laterani ad sanctam trinitatem, vicus patricii ad sanctam
 trinitatem, vicus patricii ad sanctam potencianam *G*
 14 podencianam *C*

- (13) Jovis ad sanctum Quiricum. therme Olym- 1
piadis, ubi assatus fuit beatus Laurentius 2
in Panisperna. palatium tyberianum Tra- 3
iani, ubi Decius et Valerianus recesserunt 4
mortuo sancto Laurentio, ubi dicitur therme 5
de Cormitis. circus Flamineus ad pontem 6
Judeorum in Transtiberim. templum Ra- 7
vennatium, effundens oleum, ubi est sancta 8
Maria in Transtiberim. 9

Jnfra palatium Neronianum est tem- 11
plum Apollinis, quod nunc dicitur sancta 12
Petronilla, ante quod est basilica que vo- 13
catur Vaticanum, ex mirifico musibo, laque- 14
ata auro et vitro. ideo dicitur Vaticanum, 15
quia vates id est sacerdotes canebant ibi 16
sua officia ante templum Apollinis, et id- 17
circo tota illa pars ecclesie sancti Petri 18
Vaticanum vocatur. ibique est aliud tem- 19
plum, quod fuit erarium Neronis, ubi nunc 20
est ecclesia sancti Andree; iuxta quod est 21

1 Quiricum] quiritium *Montf.*, crucem *G* 6 flam-
mineus *C*, flammeus *G* § 14. *Gr.* p. 161, 9. *Montf.*
p. 287, 23. *Alb.* p. 46, 16. 18 petronella *G* 16 id
est] et *Alb.* 18 illa *om.* *Alb.* 20 erarium] vestia-
rium *CGGr.* || post Neronis *G* addit imperatoris anguilla
s. splendide.

1 memoria Cesaris, id est agulia, ubi splen- (14)
 2 dide cinis eius in suo sarcofago, id est
 3 aureo malo requiescit; ut sicut eo vivente
 4 totus mundus ei subiectus fuit, ita et eo
 5 mortuo usque in finem seculi subicietur.
 6 cuius memoria inferius ornata fuit tabulis
 7 ereis et deauratis litteris latinis decenter
 8 depicta; superius vero ad malum, ubi re-
 9 quiescit, auro et pretiosis lapidibus deco-
 10 ratur, ubi scriptum erat:

11 Cesar tantus eras quantus et Orbis,
 12 Sed nunc in modico clauderis antro.
 13 Et hec memoria sacrata fuit suo more,
 14 sicut adhuc apparet et legitur. inferius vero
 15 grecis litteris ista carmina sunt descripta:
 16 Si lapis est unus, dic qua fuit arte
 17 levatus,
 18 Et si sunt plures, dic ubi contigui.

19 DE PINEA QVE STABAT IN ROMA. 15

20 In fastigio Pantheon, id est sancte
 21 Marie rotunde stabat pinea erea, que nunc
 22 est ante portam sancti Petri, que tota co-

1 Cesaris id est agulia] iulii imperatoris anguilla s.
 cinis G 2 3 id est aureo malo om. Gr. 7 latinis
 om. Gr. 13-18 Et — contigui om. Gr. 18-15 Et
 hec — descripta] in ipsa anguilla et cet. sunt littere
 grece ita dicentes G § 15. Montf. p. 287, 37.

operta fuit tabulis ereis et deauratis, ita 1
 quod a longe quasi mons aureus videbatur, 2
 cuius pulchritudo adhuc in parte cernitur. 3

Ante palatium Alexandri fuere duo 5
 templa, Flore et Phebi. post palatium ubi 6
 nunc est concha fuit templum Bellone, ubi 7
 sculptum fuit: 8

Roma vetusta fui: sed nunc nova Roma 9
 vocabor 10

Eruta ruderibus culmen ad alta fero. 11

Ad concham Parrionis fuit templum 12
 Gnei Pompeii mire magnitudinis et pul- 13
 chritudinis; monumentum vero illius, quod 14
 dicitur maius, tam decenter ornatum, fuit 15
 oraculum Apollinis. alia fuere oracula. 16
 ecclesia sancti Ursi fuit secretarium Ne- 17
 ronis. in palatio Antonini templum divi 18
 Antonini iuxta sanctum Salvatorem ante 19
 sanctam Mariam in Aquiro. templum Elii 20
 Adriani et arcus Pietatis. 21

§ 16. *Gr. p. 165, 1. Montf. p. 292, 13. Alb. p. 55, 7*
 5-6 fuere — palatium *om. Gr.* 15 maius tam] mauren-
 tum *Gr.*, maioretum *B* 19-21 *Gr. sic distinguit: ante*
 sanctam mariam in aquiro fuit templum helii adriani.

1 DE TEMPLO MARTIS.

17

2 In campo Martio fuit templum Martis,
 3 ubi eligebantur consules in kalendis Juliis,
 4 et morabantur usque in kalendas Januarii.
 5 si purus ille erat, qui electus erat consul,
 6 a crimine, confirmabatur ei consulatus. in
 7 hoc templo romani victores ponebant rostra
 8 navium, ex quibus efficiebantur opera ad
 9 spectaculum omnium gentium. iuxta Pan-
 10 theon templum Minerve Calcidie, ubi ad-
 11 huc apparent columnae marmoreae. post
 12 sanctum Marcum templum Apollinis. in
 13 Camilliano, ubi est sanctus Ciriacus, fuit
 14 templum Veste, in Calcarari templum Ve-
 15 neris, in monasterio domine Rose Castel-
 16 lum aureum, quod erat oraculum Jovis.

17 DE CAPITOLIO.

18

18 Capitolium ideo dicitur, quod fuit caput
 19 totius mundi, ubi consules et senatores mo-
 20 rabantur ad gubernandum urbem et orbem,
 21 cuius facies cooperta erat muris altis et fir-

§ 17. *Gr. p. 165, 10. Montf. p. 288, 6. p. 292, 24. Alb. p. 57, 1.* 18 *camillano Alb. || Ciriacus] quiricus B 16 Jovis] sic B, iunonis Gr. Montf.* § 18. *Gr. p. 165, 20. Montf. p. 292, 33. Alb. p. 59, 1.*

(18) mis, diu super fastigium montis, vitro et 1
 auro undique coopertis, et miris operibus 2
 laqueatis. infra arcem palatium fuit miris 3
 operibus, auro et argento et ere et lapidi- 4
 bus pretiosis perornatum, ut esset specta- 5
 culum omnibus gentibus. 6

19 Templa quoque que infra arcem fuere, 7
 que ad memoriam ducere possunt sunt hec: 8
 in summitate arcis super porticum Crino- 9
 rum fuit templum Jovis et Monete, sicut 10
 reperitur in marthilogio Ovidii de fastis. 11
 in partem fori templum Veste et Cesaris. 12
 ibi fuit cathedra pontificum paganorum, 13
 ubi senatores posuerunt Julium Cesarem 14
 sexta die infra mensem Martium. ex alia 15
 parte Capitolii supra Cannaparam templum 16
 Junonis. iuxta forum publicum templum 17
 Herculis, item in Tarpeio templum Asyli, 18
 ubi interfectus fuit Julius Cesar a senatu. 19
 in loco ubi nunc est sancta Maria fuerunt 20
 duo templa simul iuncta cum palatio, Phebi 21
 et Carmentis, ubi Octavianus imperator 22

5 6 spectaculum] sic A Montf., speculum Gr. § 19
 —§ 21, 27. Gr. p. 165, 25. Montf. p. 293, 3. Alb. p. 59, 7.
 9 10 Crinorum] sic C Montf., cinorum A, ciminarum B
 11 Ovidii de fastis] „librum Ovidii de fastis insulse martyrologium vocat, quia ibi perinde atque in martyrologio iduum, nonarum et kalend. mentio.“ Montf. 15 sexta die] sex dies B 18 asyli] solis B

1 vidit visionem in celo. iuxta Camellariam 20
 2 templum Jani, qui erat custos Capitolii:
 3 ideo dicebatur aureum Capitolium, quia
 4 prae omnibus regnis totius mundi pollebat
 5 sapientia et decore. palatium Traiani et
 6 Adriani pene totum lapidibus constructum,
 7 et miris operibus perornatum, diversis co-
 8 loribus laqueatum, ubi est columna mire
 9 altitudinis et pulchritudinis cum celaturis
 10 historiarum horum imperatorum, sicut co-
 11 lumna Antonini in palatio suo: ex una
 12 parte fuit templum divi Traiani, ex alia
 13 divi Adriani. in clivo argentarii templum
 14 Concordie et Saturni. in insula templum
 15 Bacchi, in fine huius insule argentarie
 16 templum Vespasiani, in clivo sancte Marie
 17 in campo templum Titi; ubi est sanctus
 18 Basilius templum Carmentis. infra hunc 21
 19 terminum fuit palatium cum duobus foris
 20 Nerve, cum templo suo divi Nerve, cum
 21 maiori foro Traiani, ante fores cuius tem-
 22 plum Sospite dee. ubi est sanctus Quiri-
 23 cus templum Jovis. in muro sancti Basillii
 24 fuit magna tabula infixā, ubi fuit amicitia
 25 scripta in loco bono et notabili, que fuit
 26 inter Romanos et Judeos tempore Jude
 27 Machabei.

(21) Ante privatam custodiam Mamertini 1
 templum Martis, ubi nunc iacet simula- 2
 crum eius. iuxta eum templum Fatale in 3
 sancta Martina. iuxta semitam publicam 4
 templum Fabiorum. post sanctum Ser- 5
 gium templum Concordie, ante quod arcus 6
 triumphalis, unde erat ascensus in Capito- 7
 lium iuxta erarium publicum, quod erat 8
 templum Saturni. 9

22 Ex alia parte fuit arcus miris lapidibus 10
 tabulatus, in quo fuit historia, qualiter mi- 11
 lites accipiebant a senatu donativa sua per 12
 sacellarium qui administrabat hec, que 13
 omnia pensabat in statera, antequam da- 14
 rentur militibus: ideo vocatur Salvator de 15
 statera. 16

In Cannapara templum Cereris et Tel- 17
 luris, cuius atrium duabus domibus orna- 18
 tur, per circuitum porticibus columnatis, 19
 ut quicumque ibi sederet ad iudicium un- 20
 dique videretur. iuxta eam domum fuit 21
 palatium Catiline, ubi fuit ecclesia sancti 22

§ 21, 1-9. *Gr. p. 166, 22. Montf. p. 293, 32.*
Alb. p. 66, 4. 1 custodiam om. *Gr.* 3 in] id
 est C 4 post Martina C addit: iuxta quod est tem-
 plum refugium, id est sanctus Adrianus, prope aliud
 templum Fatale. || semitam] sic *Alb.*, privatam A *Montf.*
 § 22, 10-16 *Montf. p. 293, 38. Alb. p. 67, 6.* 17-p. 21, 9
Gr. p. 166, 25. Montf. p. 294, 3. 22 cateline C

1 Antonii, iuxta quam est locus, qui dicitur (22)
 2 infernus, eo quod antiquo tempore ibi eru-
 3 ctabat et magnam perniciem Rome infere-
 4 bat: unde quidam nobilis miles, ut libera-
 5 retur civitas responso suorum deorum, ar-
 6 matus proiecit se, et clausa est terra: sic
 7 civitas liberata est. ibi est templum Veste,
 8 ubi dicitur inferius draconem cubare, sicut
 9 legimus in vita sancti Silvestri. est ibi 23
 10 templum Palladis et forum Cesaris et tem-
 11 plum Jani, qui praevidet annum in prin-
 12 cipio et in fine, sicut dicit Ovidius in
 13 fastis; nunc autem dicitur turris Cencii
 14 Frangapanis. templum Minerve cum arcu
 15 coniunctum est ei, nunc autem vocatur
 16 sanctus Laurentius de Mirandi. iuxta eum
 17 sancti Cosmatis ecclesia, qui fuit templum
 18 Asyli. retro fuit templum Pacis et Latone,
 19 superius templum Romuli. post sanctam
 20 Mariam novam duo templa Concordie et
 21 Pietatis. iuxta arcum septem lucernarum
 22 templum Esculapii: ideo dicitur Cartula-
 23 rium, quia fuit ibi bibliotheca publica, de
 24 quibus xxviii fuere in urbe. superius vero
 25 fuit templum Palladis et templum Junonis.

1 Antonini *Gr.* 4 unde quidam nobilis miles] ubi
 marcus circius *Gr.* 5 deorum *om. Gr.* 14 frala-
 panis *C* 17 comatis *Gr.* 19 superius] *sic Gr.,*
erat super idem

24 Infra palatium est templum Juliani, in 1
fronte palatii templum Solis. in eodem 2
palatio templum Jovis, quod vocatur Casa 3
maior. ubi est sanctus Cesarius fuit au- 4
guratorium Caesaris. ante Coliseum tem- 5
plum Solis, ubi fiebant cerimonie simulacro, 6
quod stabat in fastigio Colisei, habens in 7
capite coronam auream gemmis ornatam, 8
cuius caput et manus nunc sunt ante La- 9
teranum. Septisolum fuit templum Solis 10
et Lune, ante quod fuit templum Fortune. 11
sancta Balbina fuit mutatorium Caesaris, 12
ubi fuere therme Severiane et Commodiane. 13
ubi est sanctus Saba fuit ara Apollinis et 14
Splenis. circus Prisci Tarquini fuit mire 15
pulchritudinis, quia ita erat gradatus, quod 16
nemo Romanus offendebat alterum in visu 17
ludi; in summitate erant arcus, qui fuerunt 18
per circuitum vitro et fulvo auro laqueati. 19

§ 24. *Gr. p. 167, 6. Montf. p. 294, 24. Alb. p. 71, 3.*
5 coloseum C 7 colosei C 10 septizonium C
11 ante quod fuit templum Fortune] mire pulchritudinis
et altitudinis. habebat ordines columpnarum unum super
alium, unde ovidius: regia solis erat sublimis alta co-
lumpnis. D 13-15 ubi fuere — Splenis] ibi fuit can-
delabrum factum de lapide albeston, qui semel accensus
et sub divo positus, nunquam aliqua ratione extingue-
batur. ibi etiam ymago domini post altare, divinitus
depicta iuxta eam figuram qua dominus fuit in carne.
qui locus ideo dicitur albesta, quia ibi fiebant albe stole
imperatorum. *Gr.*

1 superius erant domus palatii in circuitu, (24)
 2 ubi sedebant femine ad videndum ludum
 3 XIII kalendis Maii, quando fiebat ludus.
 4 in medio erant due agulie; minor habebat
 5 octuaginta septem pedes, set maior CXXII.
 6 in summitate triumphalis arcus, qui est in
 7 capite, stabat quidam equus ereus et de-
 8 auratus, qui videbatur facere impetum, ac
 9 si miles vellet currere equum. in alio arcu,
 10 qui est in fine, stabat alius equus ereus et
 11 deauratus similiter. hi portati sunt a Con-
 12 stantino imperatore cum omni ornatu facto
 13 ex ere in Constantinopolim, Damasco et
 14 Alexandria. in altitudine palatii erant se-
 15 des imperatoris et regine, unde videbant
 16 ludum.

17 In Celio monte templum Scipionis ante 25
 18 thermas Maximianas, ubi fuere due conche
 19 et duo templa Ysidis et Serapis. in or-
 20 phantrophio templum Apollinis. in palatio
 21 Laterani sunt quedam miranda set non
 22 scribenda. in palatio Susurriano fuit tem-
 23 plum Herculis. in Exquilino monte fuit

7 eques *Alb.* 10 eques *Alb.* 11-14 hi portati
 — Alexandria ex *Gr. desumpta* § 25. *Gr. p. 167, 27.*
p. 169, 4-12. Montf. p. 295, 4. Alb. p. 73, 7. 18 con-
 che] carceres *C* 19 hysidis *C* 20 21 in palatio La-
 terani] in palatio neronis, quod ex latere et rana dicitur
 lateranum *Gr.*

- (25) templum Marii, quod nunc vocatur Cim- 1
brum, eo quod vicit Cimbros. in palatio 2
Licinii templum Honoris et Diane. ubi 3
est sancta Maria maior fuit templum Ci- 4
beles. ubi est sanctus Petrus ad vincula 5
fuit templum Veneris. ad sanctam Mariam 6
in fontana templum Fauni, quod simula- 7
crum locutum est Juliano, et decepit eum. 8
- 26 in palatio Domitiani quatuor templa fue- 9
runt, Asclepii et Saturni, Martis et Apol- 10
linis, que nunc vocantur modii. in capite 11
Trivii fuit templum Veneris, ubi hactenus 12
dicitur ortus Veneris. in palatio Tiberii 13
templum deorum. in Jlio monte fuit tem- 14
plum Jovis et Diane, quod nunc vocatur 15
mensa imperatoris, super palatium Con- 16
stantini. ibi in palatio fuit templum Sa- 17
turni et Bacchi, ubi nunc iacent simulacra 18
eorum. ibi iuxta sunt caballi marmorei. 19
in thermis Olimpiadis, ubi fuit assatus 20
beatus Laurentius, fuit templum Apollinis. 21
ante palatium Traiani, ubi nunc fores pa- 22
latii permanent, fuit templum. 23

1 martii G 1 2 syrabrum G 2 syrabras G
4 Maria maior] maria ad presepe Gr. 4 5 cibiles C
§ 26. *Montf. p. 295, 13. Alb. p. 74, 4.* 9 Domitiani]
diocleciani C

1 In Aventino fuit templum Mercurii, 27
 2 aspiciens in circo, et templum Palladis et
 3 fons Mercurii, ubi mercatores accipiebant
 4 responsa. ad arcum stadii domus Aurelie
 5 Auristille, ex una parte templum Mecena-
 6 tis, ex alia parte templum Jovis.
 7 Juxta scholam grecam fuit palatium
 8 Lentuli; ex alia parte, ubi nunc est turris
 9 Centii de Orrigo, fuit templum Bacchi.
 10 ad gradellas fuit templum Solis. sanctus
 11 Stephanus rotundus fuit templum Fauni.
 12 in elephanto templum Sibille et templum
 13 Giceronis, ubi nunc est domus filiorum
 14 Petri Leonis. ibi est carcer Tullianus,
 15 ubi est ecclesia sancti Nicholai: ibi iuxta
 16 templum Jovis, ubi fuit pergula aurea, et
 17 templum Severianum ubi est sanctus An-
 18 gelus. ad velum aureum templum Minerve. 28
 19 in ponte Judeorum templum Fauni. ad
 20 caccavarios templum Craticule. ad pon-
 21 tem Antoninum arcus Antonini, ubi nunc
 22 est sancta Maria in Cataneo. ad sanctum

§§ 27. 28. *Gr.* p. 170, 9. *Montf.* p. 295, 25. *Alb.*
p. 75, 9. 8 Lentuli] lentis *Gr.* 10 gradellas] gen-
 dellas *Gr.* 12 eleuiphanto *G* || Sibille] cybele *G*
 18-15 ubi — iuxta] *sic Gr.*, erat in Tulliano et 16
 -18 et templum — Angelus] et ibi erat templum saturni
 ad sanctum georgium *G* 18 velum] vellus *Gr.* 20 gra-
 ticule *G* 21 circus Antonii *C* 22 Cataneo] caterino *C*,
 kathincio *G*

- (28) Stephanum in piscina palatium Cromatii 1
 prefecti. templum quod dicebatur olovi- 2
 treum, totum factum ex crystallo et auro 3
 per artem magicam, ubi erat astronomia 4
 cum omnibus signis celi, quod destruxit 5
 sanctus Sebastianus cum Tiburtio filio 6
 Cromatii. 7

29

DE COLOSEO.

8

Coloseum fuit templum Solis mire ma- 9
 gnitudinis et pulcritudinis, diversis came- 10
 rulis adaptatum. quod totum erat coho- 11
 pertum ereo celo et deaurato, ubi tonitrua, 12
 fulgura et coruscationes fiebant, et per 13
 subtiles fistulas pluvie mittebantur. erant 14
 preterea ibi signa supercelestia et planete 15
 Sol et Luna, que quadrigiis propriis duce- 16
 bantur. in medio vero Phebus, hoc est 17
 deus solis manebat, qui pedes tenens in 18
 terram cum capite celum tangebatur, qui 19
 pallam tenebat in manu, innuens quod 20
 Roma totum mundum regebat. 21

1 chromancii *C*, crumerii *G* 4 magicam] sic *Montf.*,
 mechanicam *Gr.*, mathematicam *A*, maycam *G* 7 gro-
 macii *C* §§ 29. 30 e codicibus *BDFG* desumpta.
 20 pallam] sic *D*, pilam *BF* 21 Roma] romani *B*
 || regebat] gerebant *B*

1 Post vero temporis spatium beatus Sil- 30
 2 vester iussit ipsum templum destrui et
 3 alia palatia, ut oratores, qui Romam veni-
 4 rent, non per hedificia profana irent, set
 5 per ecclesias cum devotione transirent.
 6 caput vero et manus predicti ydoli ante
 7 palatium suum in Laterano in memoria
 8 poni fecit, quod modo palla Samsonis falso
 9 vocatur a vulgo. ante vero Coliseum fuit
 10 templum, in quo fiebant cerimonie predicto
 11 simulacro.

12 In paradiso sancti Petri est cantarum, 31
 13 quod fecit Simmachus papa columnis por-
 14 freticis ornatum, atque tabulis marmoreis
 15 cum griffonibus connexe, pretioso celo ereo
 16 cooperte, cum floribus et delfinis ereis et
 17 deauratis, aquas fundentibus. in medio
 18 cantari est pinea erea, que fuit cooperto-
 19 rium cum simo ereo et deaurato super
 20 statuam Cibeles, matris deorum, in fora-
 21 mine Pantheon. in quam pineam subter-

3 palatia] *sic G*, plura *BD* 4 profana] *sic G*,
 vel fana *D*, vel phana *BF* 8 modo palla Samsonis]
sic DF, modo palla suasionis(?) *G*, miraculo *B* 9-11 ante
 — simulacro e codice *D* desumpta § 31. *Gr. p. 161*,
 25. *Montf. p. 291*, 6. *Alb. p. 49*, 12. 12 cantarum]
sic C Gr., cantar *Alb.*, conthaurum *G* 13 simachus *C*
 15 gafonibus *Gr.* 18 conthauri *G* || pinea] thina *G*
 19 simo] sinio *Alb.*, sinno *G* 20 ciuiles *C* 21 in
 qua tyna *G*

(31) ranea fistula plumbea subministrabat aquam 1
 ex forma Sabbatina, quae toto tempore 2
 plenam prebebat aquam per foramina ad 3
 nutum omnibus indigentibus ea; et per 4
 subterraneam fistulam quedam pars fluebat 5
 ad balneum imperatoris et iuxta aguliam. 6

32 In naumachia est sepulcrum Romuli, 7
 quod vocatur Meta sancti Petri, quae fuit 8
 miro lapide tabulata, ex quibus factum est 9
 pavementum paradisi et graduum sancti 10
 Petri. habuit circa se plateam Tyburti- 11
 nam xx pedum cum cloaca et florali suo. 12
 circa se habuit Tyburtinum Neronis tante 13
 pulchritudinis et altitudinis quantum castel- 14
 lum Adriani quod dicitur Angeli, miro la- 15
 pide tabulata, ex quibus opus graduum et 16
 paradisi peractum fuit: quod edificium ro- 17
 tundum fuit duobus gironibus sicut castrum, 18
 quorum labia erant cooperta tabulis la- 19
 pideis pro stillicidiis, iuxta quod fuit cru- 20
 cifixus beatus Petrus apostolus. 21

2 sablatina Gr. 3 4 ad nutum] sic G, nucum Alb.
 6 et iuxta aguliam] iuxta mausoleum cesaris Gr. || an-
 gluillam G § 32. Gr. p. 162, 7. Montf. p. 291, 17.
 Alb. p. 51, 2. 8 Meta] sic A, meda Montf., metel
 Gr., sancti Petri ex G desumpta 12 florali Gr. 13 Ty-
 burtinum] terbentinum C, terebinta Gr., terebinthum G
 14 15 castellum] monumentum Gr. 15 quod dicitur
 Angeli ex G desumpta 18 castrum] monumentum Gr.

1 DE CASTELLO CRESCENTII.

2 Est et castellum quod fuit templum
 3 Adriani, sicut legimus in sermone festivi-
 4 tatis sancti Petri, ubi dicit: memoria
 5 Adriani imperatoris mire magnitudinis tem-
 6 plum constructum, quod totum lapidibus
 7 est coopertum et diversis historiis peror-
 8 natum, in circuitu vero cancellis ereis cir-
 9 cumseptum, cum pavonibus aureis et tauro,
 10 ex quibus fuerunt duo qui sunt in cantaro
 11 paradisi. in quatuor partes templi fuere
 12 quatuor caballi erei deaurati, in unaquaque
 13 fronte porte eree, in medio giro sepulchrum
 14 Adriani porfireticum, quod nunc est Late-
 15 ranis, in quo sepultus est Jnnocentius papa
 16 II, cuius coopertorium in paradiso sancti
 17 Petri super sepulchrum perfecti, inferius
 18 autem porte eree, sicut nunc apparent.
 19 Jn monumento vero porfiretico beate He-
 20 lene sepultus est Anastasius III papa.
 21 Hec monumenta que diximus omnia
 22 pro templis dedicata erant, ad que con-

§ 33. *Gr. p. 162, 17. Montf. p. 291, 26. Alb. p. 52, 12.*
 10 cantario *Gr.* 12 caballi] equi *Gr.* 15-16 in
 quo — cuius] ante folloniam *C* 16 II nonnisi in *Gr.*
legitur. 15 16 *Jnnocentius papa II sedit 1129—1143.*
 17 *prefacti Gr.* 19-20 *Jn* — *papa nonnisi in Gr. le-*
guntur. 20 *Anastasius IV sedit 1153—1154*

fluebant romane virgines cum votis, sicut 1
dixit Ovidius in libro fastorum. 2

Ad portam Flamineam fecit Octavianus 4
quoddam castellum, quod vocatur Augu- 5
stum, ubi sepelirentur imperatores, quod 6
tabulatum fuit diversis lapidibus. intus in 7
girum est concavum. per occultas vias in 8
inferiori giro sunt sepulture imperatorum. 9
in unaquaque sepultura sunt littere ita di- 10
centes: hec sunt ossa, cinis nerveque im- 11
peratorum, et victoriae quas fecerunt. ante 12
quod stabat statua dei sui, sicut in aliis 13
omnibus sepulchris. in medio sepulchro- 14
rum est absida, ubi sepe sedebat Octavia- 15
nus, ibique erant sacerdotes facientes suas 16
cerimonias. de omnibus regnis totius orbis 17
iussit venire unam cirothecam plenam terra, 18
quam posuit super templum, ut esset in 19
memoriam omnibus gentibus Romam ve- 20

§ 34. *Gr.* p. 163, 5. *Montf.* p. 291, 39. *Alb.* p. 54, 3.
3 De Augusto] *sic D, om. reliqui* 4 flammineam *C*
5 6 augustus *C, augustorum Gr.* 10 unaquaque] *sic*
C Gr., utraque A 11 nerveque] *sic G, legebatur Nerve*
15 absidia *C* 17 querimonias *C*

1 nientibus. et monarcha fuit et rempubli-
2 cam ampliavit.

3 Temporibus sancti Silvestri pape fecit 35
4 Constantinus Augustus basilicam Latera-
5 nensem quam decenter ornavit. posuit ibi
6 archam testamenti, quam Titus asporta-
7 verat de Jerusalem et multa milia Judeo-
8 rum et candelabrum aureum cum septem
9 infusoriis lucernis. in qua archa sunt hec:
10 ani aurei, mures aurei, tabule testamenti,
11 virga Aaron, manna, panes ordeacei, urna
12 aurea, vestis inconsutilis, harundo et vesti-
13 mentum sancti Johannis Baptiste et forci-
14 pes unde tonsus fuit sanctus Johannes
15 Evangelista. desuper quoque posuit cibo-
16 rium cum columpnis porphireticis. et po-
17 suit ibi quatuor columpnas ereas deauratas,
18 quas de campo Martis adduxerant in Ca-
19 pitolium antiqui consules, et posuerunt eas
20 in templo Jovis. fecit etiam temporibus 36
21 predicti pape ex rogatu ipsius basilicam
22 Petro apostolo ante templum Apollinis in
23 Vaticano. cuius fundamentum ipse impe-
24 rator primus fodit et asportavit inde XII
25 cophinos ad honorem XII apostolorum. cu-
26 ius corpus ita reconditur. loculum ex

1-2 et — ampliavit e codice D desumpta.

§§ 35. 36 e codice E desumpta. cf. Gr. p. 160, 5-15.

(36) omni parte ex ere et cupro conclusit, qui 1
 est immobilis. ad caput pedes v, ad pedes 2
 pedes v, ad latus dextrum pedes v, ad si- 3
 nistrum v, supter pedes v, supra pedes v. 4
 sic inclusit corpus beati Petri, et ornavit 5
 superius altare ex fulvo auro archam. et 6
 fecit ciborium ex columpnis porphireticis 7
 et auro mundissimo. posuit ibi ante al- 8
 tare XII columpnas vitrineas (?) quas de 9
 Grecia adduxerat, que fuerunt de templo 10
 Apollinis Troie (?). posuit etiam super 11
 corpus beati Petri apostoli crucem ex auro 12
 puro, habentem CL libras. in qua erat 13
 scriptum: Constantinus Augustus et He- 14
 lena Augusta. fecit et basilicam beato 15
 Paulo apostolo via Hostiensi, et recondidit 16
 corpus eius in ere et cupro sicut corpus 17
 beati Petri. imperator vero postquam chri- 18
 stianus effectus est et has ecclesias fecit, 19
 donavit beato Silvestro frigium, equos al- 20
 bos et omnia imperialia que ad honorem 21
 et dignitatem romani imperii pertinebant. 22
 et ivit Bizantium: cum quo ivit papa ita 23
 ornatus usque ad arcum romanum. ibique 24
 amplexati sunt se et dederunt oscula, et 25
 sic dividerunt se. 26

1 DE VISIONE OCTAVIANI IMPERATORIS ET RE- 37
 2 SPONSIONE SIBILLE.

3 Tempore Octaviani imperatoris sena-
 4 tores videntes eum tante pulchritudinis,
 5 quod nemo in oculos eius intueri poterat,
 6 et tante prosperitatis et pacis, quod totum
 7 mundum sibi tributarium fecerat, dicunt:
 8 te adorare volumus, quia deitas est in te:
 9 si hoc non esset, non tibi omnia essent
 10 prospera. qui renitens indutias postulavit,
 11 ad se sibillam Tyburtinam vocavit, cui
 12 quod senatores dixerant recitavit. que spa-
 13 tium trium dierum petiit, in quibus artum
 14 ieiunium operata est. post tertium diem
 15 respondit imperatori: hoc pro certo erit,
 16 domine imperator,
 17 Iudicii signum tellus sudore madescet,
 18 E celo rex adveniet per secla futurus,
 19 Scilicet in carne presens, ut iudicet
 20 orbem,
 21 et cetera que sequuntur. ilico apertum
 22 est celum, et nimius splendor irruit super
 23 eum. vidit in celo quandam pulcherrimam
 24 virginem stantem super altare, puerum te-

§ 37. *Gr. p. 165, 30. Alb. p. 31, 1.* 1 visione]
sic A, iussione Alb.

(37) nentem in brachiis. miratus est nimis, et 1
 vocem de celo audivit dicentem: hec virgo 2
 conceptura est salvatorem mundi. rursum- 3
 que aliam vocem de celo audivit: hec cara 4
 filia dei est. qui statim in terram proci- 5
 dens adoravit Christum venturum. hanc 6
 visionem retulit senatoribus, et ipsi mirati 7
 sunt nimis. hec visio fuit in camera Octa- 8
 viani imperatoris, ubi nunc est ecclesia 9
 sancte Marie in Capitolio, ubi sunt fratres 10
 minores. idcirco dicta est sancta Maria 11
 in ara celi. 12

Alia vero die, cum populus dominum 13
 illum vocare decrevisset, statim manu et 14
 vultu repressit. nec etiam a filiis suis do- 15
 minum se appellari permisit, dicens: 16

Cum sim mortalis dominum me dicere 17
 nolo. 18

38 DE CABALLIS MARMOREIS IN ROMA. 19

Caballi marmorei ad quid facti fuerunt 20

1-8 et vocem — mundi *ex Gr. desumpta.* 4-5 hec
 cara filia dei est] *sic G, hec ara filii dei est Alb.* 6 Chri-
 stum venturum] *sic G, om. Alb.* || hanc] *quam Alb.*
 8-12 hec visio — ara celi *om. Gr.* 10-11 ubi sunt
 fratres minores] *sic G, om. Alb.* 13-18 Alia vero die
 — dicere nolo *ex Gr. p. 166, 17-21 desumpta.* § 38.
Gr. p. 169, 12. Montf. p. 289, 7. Alb. p. 32, 8. 19 ca-
 ballis] *equis B* 20 caballi] *equi B*

1 nudi et homines nudi audi, et quid nun- (38)
 2 cient, et quid sit quod ante caballos que-
 3 dam femina serpentibus circumdata sedet,
 4 habens concham ante se. temporibus im-
 5 peratoris Tiberii venerunt Romam duo phi-
 6 losophi iuvenes, Praxitelis et Fidia. quos
 7 imperator cognoscens tante sapientie caros
 8 in palatio suo habuit, et dixit eis: cur
 9 nudi inceditis? qui respondentes dixerunt:
 10 quia omnia nuda et aperta sunt nobis, et
 11 pro nihilo mundum tenemus, idcirco nudi
 12 incedimus et nihil possidemus; quia tu
 13 quicquid, domine imperator, nobis absen-
 14 tibus in die vel in nocte in camera tua
 15 conciliaris, dicemus tibi ad unum verbum.
 16 quibus imperator ait: si facitis quod dixi-
 17 stis, dabo vobis quicquid vultis. qui re-
 18 spondentes dixerunt: nullam pecuniam, sed
 19 nostram memoriam postulamus. veniente
 20 altera die, per ordinem retulerunt impe-
 21 ratori quicquid in illa nocte conciliatus
 22 est; unde fecit eis promissam prelibatam
 23 memoriam eorum sicut postulaverunt, equos
 24 videlicet nudos, qui calcant terram, id est

1 audi nonnisi in *Gr.* legitur. 1 2 nuncient] nu-
 merent *Alb.* 6 praxitelus et fidia *C.*, proxitelus et
 fibia *Gr.*, praxitellus et fidia *B.*, prassi tellus et fidia *F*
 11-12 idcirco — possidemus ex *Gr.* desumpta.

(38) potentes principes seculi, qui dominantur 1
 hominibus huius seculi: veniet rex poten- 2
 tissimus, qui ascendet super equos, id est 3
 super potentiam principum huius seculi. 4
 in hoc seminudi, qui stant iuxta equos, et 5
 altis brachiis et replicatis digitis nunciant 6
 ea que futura sunt, et sicut ipsi sunt nudi, 7
 ita omnis mundalis scientia nuda et aperta 8
 est mentibus eorum. femina circumdata 9
 serpentibus, sedens et habens concham 10
 ante se, significat ecclesiam, multis scri- 11
 pturarum voluminibus circumdatam, quam 12
 quicumque audire voluerit non poterit, nisi 13
 prius lavetur in concha illa, id est bap- 14
 tisetur. 15

39 QVARE FACTVS SIT EQVVS QVI DICITVR CON- 16
 STANTINI. 17

Laterani est quidam caballus ereus qui 18
 dicitur Constantini. sed non est ita, quia 19

6 nunciant] numerant *Alb.* 7 futura sunt] *sic Gr.*,
erat futura erant 11-12 ecclesiam — circumdatam]
sic Montf., signat predicatores qui predicabunt eam *Gr.*,
 predicatorum significat qui predicant eam *B*, predicatorum
 qui predicabunt eam *A*, predicatorum qui predicaverunt
 ea *C* 14-15 id est baptisetur *nonnisi in Gr. leguntur.*
 §§ 89-41. *Gr. p. 168, 1. Montf. p. 296, 6. Alb. p. 37, 5.*
 18 Laterani] in campo lateranensi *Gr.*, lateranis *A*

1 quicumque voluerit veritatem cognoscere (39)
2 hoc perlegat.

3 Tempore consulum et senatorum qui-
4 dam rex potentissimus de orientis partibus
5 in Jtaliam venit, ex parte Laterani Romam
6 obsedit, multa strage et bello populum ro-
7 manum afflixit. tunc quidam armiger magne
8 forme et virtutis, audax et prudens surrexit,
9 qui dixit consulibus et senatoribus: si esset
10 qui liberaret vos de hac tribulatione, quid
11 a senatu promereretur? qui respondentem
12 dixerunt ei, quicquid ipse poposcerit mox
13 optinebit. qui ait eis: date mihi xxx milia
14 sextertias, et memoriam victoriae mihi fa-
15 cietis post peractum bellum, et optimum
16 equum ereum deauratum. qui promiserunt
17 se facturos quicquid ipse petierat. qui
18 ait: media nocte surgite et omnes arma-
19 mini, et state iuxta muros in specula, et
20 quicquid vobis dixero facietis. et illi
21 continuo fecerunt imperata. qui ascendit 40
22 equum sine sella et tulit falcem. per plu-
23 rimas enim noctes viderat illum regem ad
24 pedem cuiusdam arboris pro necessario

5 in Jtaliam venit] contra auream urbem veniens *Gr.*
18 xxx sexternos *Gr.*, 80 sextarios *G.*, xxx sextarios
boni auri *B.*, xxxvi tercias *C.* 19 iuxta] *sic G.*
intra *Alb.* 24 pro necessario] pro necessario ventris *G.*
ad requisita nature *Gr.*

- (40) venire, in cuius adventu avis cocovaia, que 1
 in arbore sedebat, semper cantabat. ille 2
 vero exivit urbem et fecit herbam, quam 3
 in fascem religatam portabat ante se more 4
 scutiferi. qui statim ut audivit cocovaiam 5
 cantantem accessit propius, et ut cognovit 6
 illum regem venisse ad arborem, ivit contra 7
 eum, qui iam peregerat necessarium. socii 8
 qui erant cum rege putabant illum esse 9
 suorum, ceperunt clamare: cave te, rustice, 10
 ante regem; quia faciemus te suspendi si 11
 tetigeris ipsum. sed ille non dimittens 12
 propter eos, fingens se de loco abire, in- 13
 vexit se regi, qui erat parvissime persone, 14
 et pro fortitudine sua, illis omnibus spre- 15
 tis, vi arripuit regem et portavit eum. 16
- 41 mox cum venisset ad muros civitatis cepit 17
 clamare: exite foras, et interficite omnem 18
 exercitum regis, quia ecce ipsum teneo 19
 captivum. qui exeuntes alios interfecerunt, 20

1 cocobaia *Gr.*, coouagio *B*, cocovagia *F*, coconagia *G*
 5 scuterii *C*, fatiferi *G* || cocovagiam *F*, coconagiam *G*,
 avem *Gr.* 7 arborem] secessum *Gr.* 10-12 cave te
 — ipsum] *sic F*, *legebatur* ut ipse auferret se de via ante
 regem 14 qui erat parvissime persone] *sic F*, *om. re-*
liqui 16 vi arripuit regem] irruit super regem, eum-
 que apprehendens per capillos *Gr.*, vi sublevans posuit
 in vinculum *F* 17-20 cepit — captivum *om. Gr.*

1 alios in fugam miserunt, unde Romani in- (41)
 2 numerabile pondus auri et argenti habue-
 3 runt. sic gloriosi ad urbem redierunt, et
 4 quod predicto armigero promiserant per-
 5 solverunt, xxx scilicet milia sextertias et
 6 equum ereum pro memoria deauratum et
 7 sine sella, ipso desuper residente, extenta
 8 manu dextera, qua ceperat regem: in ca-
 9 pite equi memoriam cocovaiae, ad cuius
 10 cantum victoriam fecerat. ipsum quoque
 11 regem, qui parve stature fuerat, retro li-
 12 gatis manibus, sicuti eum ceperat, sub un-
 13 gula equi memorialiter destinaverunt.

14 QVARE FACTVM SIT PANTHEON.

42

15 Temporibus consulum et senatorum
 16 Agrippa prefectus subiugavit romano se-
 17 natui Suevos, Saxones et alios occiden-
 18 tales populos cum quatuor legionibus. in
 19 cuius reversione tintinnabulum statue regni
 20 Persarum, que erat in Capitolio sonavit.
 21 in templo Jovis et Monete uniuscuiusque

1 2 inestimabile C 5 xxx sexternos Gr. 9 equi
 posuerunt cocouagiam B || cocobaie Gr., coconagii G
 §§ 42-44. Gr. p. 163, 19. Montf. p. 297, 10. Alb.
 p. 40, 11. 14 de templo pantheon Gr. 17 Suevos]
 sic G, suevios Alb., succinos Gr. || sassones Gr.
 19 20 regni Persarum] sic Gr., erat Perside.

(42) regni totius orbis erat statua in Capitolio 1
 cum tintinnabulo ad collum: statim ut so- 2
 nabat tintinnabulum tunc ymago illius pro- 3
 vincie vertit dorsum contra, et cognosce- 4
 batur illud regnum esse rebelle: cuius tin- 5
 tinnabulum audiens sacerdos qui erat in 6
 specula in ebdomada sua, nuntiavit sena- 7
 toribus: senatores autem hanc legationem 8
 prefecto Agrippe imposuerunt; qui prae- 9
 videns non posse pati tantum negotium, 10
 tandem convictus petiit consilium trium 11
 dierum, in quorum termino quadam nocte 12
 ex nimio cogitatu obdormivit, apparuitque 13
 ei femina que ait ei: Agrippa quid agis? 14
 in magno cogitatu es. qui respondit ei: 15
 sum, domina. que dixit: confortare, et 16
 promitte mihi te templum facturum esse, 17
 quale tibi ostendo et dico tibi, si fueris 18
 victurus. qui ait: faciam, domina. que in 19
 illa visione ostendit ei templum in hunc 20
 43 modum. qui dixit: domina, que es tu? 21
 que ait: ego sum Cibeles, mater deorum; 22
 fer libamina Neptuno, qui est magnus deus, 23
 ut te adiuvet. hoc templum fac dedicari 24
 ad honorem meum et Neptuni, quia tecum 25
 erimus et vinces. Agrippa vero surgens 26

3-4 tunc — contra *ex G desumpta.* 16 sum]
 etiam *Gr.* 22 cibeles *C* 23 magnus] marinus *Gr.*

1 letus, hoc recitavit in senatu, et cum magno (43)
 2 apparatu manuum et navium et cum quin-
 3 que legionibus ivit et vicit omnes Persas,
 4 et posuit eos annualiter sub tributo romani
 5 senatus. rediens Romam fecit hoc tem-
 6 plum, et dedicari fecit ad honorem Cibeles
 7 matris deorum et Neptuni dei marini et
 8 omnium deorum: et posuit huic templo
 9 nomen Pantheon. ad honorem cuius Ci-
 10 beles fecit statuam deauratam, quam posuit
 11 in fastigio templi super foramen, et coo-
 12 peruit eam mirifico tegmine ereo deaurato.
 13 in huius autem templi fastigio stabant duo
 14 tauri erei deaurati.

15 Post multa vero tempora Bonifacius 44
 16 papa tempore Foce imperatoris christiani,
 17 videns illud templum ita mirabile dedica-
 18 tum ad honorem Cibeles, matris deorum,
 19 ante quod multotiens a demonibus Chri-
 20 stiani percutiebantur, rogavit papa impera-
 21 torem, ut condonaret ei hoc templum, ut
 22 sicut in kalendis Novembris dedicatum fuit
 23 ad honorem Cibeles, matris deorum, sic
 24 illud dedicaret in kalendis Novembris ad
 25 honorem beate Marie semper virginis, que

6 cibiles C 7 dei marini om. Gr. 8 deorum]
 demoniorum Gr. 15 - p. 42, 12 om. Gr. 18 cibiles C
 23 cibiles C

(44) est mater omnium sanctorum. quod Cesar 1
 ei concessit: et papa illud cum omni ro- 2
 mano populo in die kalendis Novembris 3
 dedicavit, et statuit, ut in isto die roma- 4
 nus pontifex ibi celebraret missam, et po- 5
 pulus accipiat corpus et sanguinem domini, 6
 sicut in die natalis domini: et in isto die 7
 omnes sancti cum matre sua Maria semper 8
 virgine et celestibus spiritibus habeant fe- 9
 stivitatem, et defuncti habeant per eccle- 10
 sias totius mundi sacrificium pro redem- 11
 ptione animarum suarum. 12

45 QVARE OCTAVIANVS VOCATVS SIT AVGVSTVS, 13
 ET QVARE DICATVR ECCLESIA SANCTI PETRI 14
 AD VINCVLA. 15

Interfecto Julio Cesare a senatu Octa- 16
 vianus eius nepos sumpsit imperium. contra 17
 quem Antonius eius cognatus, cuius baiu- 18
 lus post mortem Cesaris remanserat, nite- 19
 batur multo certamine ei auferre imperium: 20
 et repudiata Octaviani sorore duxit in uxo- 21
 rem Cleopatram reginam Egipti, potentis- 22
 simam in auro et argento et lapidibus pre- 23
 tiosis et populo. cumque Antonius et Cleo- 24

§§ 45-49. *Alb. p. 43, 9.*

1 patra cum magno apparatu navium et po- (45)
2 puli contra Romam venire cepissent, hoc
3 Rome auditum est. Octavianus vero cum
4 ingenti apparatu ivit et aggressus est eos
5 ad Epirum: et sic orta est pugna. navis
6 regine que tota deaurata erat cepit decli-
7 nare. Antonius videns navem regine de-
8 clinare declinavit, quam insecutus est us-
9 que Alexandriam, quo irruit in ferrum et
10 mortuus est. Cleopatra autem videns se
11 conservatam pro triumpho, ornata auro et
12 lapidibus pretiosis voluit sua pulcritudine
13 Octavianum decipere, sed non potuit. vi- 46
14 dens se ita despectam, ita ornata intravit
15 mausoleum viri sui, et posuit ad mammil-
16 las duas ptisanas, quod est genus serpen-
17 tis, et ita suaviter suxerunt, quod obdor-
18 mivit et mortua est. Octavianus tulit inde
19 infinitam pecuniam ex illa victoria, et trium-
20 phavit Alexandriam et Egiptum et totam
21 regionem orientis, et ita victoriosus rever-
22 sus est Romam. et susceperunt eum se-
23 natores et omnis populus romanus cum
24 magno triumpho. et quia victoria ista fuit
25 in Sextilibus kalendis, posuerunt ei nomen
26 Augusti ab augendo rempublicam. et sta-
27 tuerunt ut omni anno in kalendis Augusti
28 tota civitas habeat festivitatem letitie illius

(46) prelibate victoriae, ad honorem Octaviani 1
 Caesaris Augusti: et tota urbs floreat et 2
 gaudeat in tanta festivitate. 3

47 Hic ritus pervenit usque ad tempus 4
 Archadii viri Eudoxie. mortuo eius ma- 5
 rito remansit cum filio suo Theodosio par- 6
 vulo: que viriliter regebat imperium, ac si 7
 eius vir Archadius viveret. inspirata di- 8
 vino nutu et negotio reipublice ivit Jero- 9
 solimam, sepulchrum dei et alia sanctuaria 10
 visitavit. inter multa negotia reipublice 11
 comprovinciales detulerunt ei ingentia mu- 12
 nera, inter que quidam Judeus attulit ei 13
 catenas beati Petri apostoli, quibus ligatus 14
 fuit ab Herode in carcere sub quatuor 15
 quaternionibus. quas ut vidit regina ni- 16
 mium letata est super omnia alia munera. 17
 cogitavit eas catenas non alibi poni in con- 18
 digno loco, nisi ubi corpus beati Petri re- 19
 quiescit in pulvere. veniens autem Romam 20
 in kalendis Augusti, vidit illum antiquissi- 21
 mum ritum paganitatis a populo romano 22
 tam celeberrime fieri in Sextilibus kalen- 23
 dis, quem nullus pontificum remove-re po- 24
 tuit: aggressa est papam Pelagium et se- 25
 natores et populum, quatenus hoc munus, 26

7 imperium] ipsam C 15 erode Alb.

1 quod petere vellet, ei concederetur. cui
 2 diligenter condonare promiserunt. regina 48
 3 vero dixit: video vos tam sollicitos in Sex-
 4 tiles festivitates in honorem imperatoris
 5 mortui Octaviani, pro victoria quam fecit
 6 de Egiptiis, rogo vos ut mihi donetis ho-
 7 norem imperatoris mortui Octaviani ad ho-
 8 norem imperatoris celestis et apostoli eius
 9 Petri, cuius catenas ab Jerosolimis adduxi.
 10 et sicut ille liberavit nos ab egiptiaca ser-
 11 vitute, ita iste imperator celestis liberet
 12 nos a servitute demonum. et volo facere
 13 ecclesiam ad honorem dei et beati Petri,
 14 ibique ponere catenas, quam ecclesiam do-
 15 minus apostolicus dedicet in kalendis Au-
 16 gusti, et vocetur sanctus Petrus ad vin-
 17 cula, ubi dominus apostolicus annualiter in
 18 hac ecclesia missarum sollempnia celebret.
 19 et sicut beatus Petrus ab angelo solutus
 20 fuit, ita romanus populus a peccatis cum
 21 benedictione liberatus recedat. quod po- 49
 22 pulus audiens gravissime suscepit, tandem
 23 rogatu pape et regine concessit. que fa-
 24 bricavit ecclesiam, quam dominus papa de-
 25 dicavit in kalendis Augusti, sicut Eudoxia
 26 christianissima imperatrix proposuerat, ubi
 27 posuit catenas beati Petri prelibatas, et
 28 catenas beati Pauli neronianas, ut ibi po-

(49) pulus romanus in hoc die kalendarum Sextilium confluat et salutet catenas apostolorum Petri et Pauli. 1
2
3

50 QVOT SINT TEMPLA TRANSTYBERIM. 4

Transtyberim ubi nunc est sancta Maria 5
fuit templum Ravennatium, ubi terra manavit oleum tempore Octaviani imperatoris; et fuit ibi domus meritoria, ubi merebantur milites, qui gratis serviebant in senatu. sub Janiculo templum Gorgonis. 10
ad ripam fluminis, ubi naves morantur, 11
templum Herculis. in piscina templum 12
Fortune et Diane. in insula Licaonia templum Jovis et templum Esculapii, et corpus sancti Bartholomei apostoli. foris portam Appiam templum Martis et triumphalis arcus. 17

51 Hec et alia multa templa et palatia 18
imperatorum, consulum, senatorum prefectorumque tempore paganorum in hac romana urbe fuere. sic in priscis annalibus 21

§§ 50. 51. *Gr. p. 170, 21. Alb. p. 78, 3.* 8 9 morabantur *Alb.* 11-18 ad ripam — Diane *om. Gr.*
18 Licaonia *om. Gr.* 14-15 et corpus — apostoli
ex Gr. desumpta 15-17 foris — arcus *om. Gr.*
20 21 romana] aurea *Gr.*

LIBR.
CENTR.
OF
MUSEUM 47

1 legimus, et oculis nostris vidimus, et ab (51)
2 antiquis audivimus. quante essent pulchri-
3 tudinis auri et argenti, heris et eboris, pre-
4 tiosorumque lapidum scriptis ad postero-
5 rum memoriam quanto melius potuimus
6 reducere curavimus.

7 Johannes Patricius senator urbis fecit 52
8 fieri ecclesiam sancte Mariae mayoris; si-
9 militer (?) et papa Liberius. quibus dor-
10 mientibus una nocte apparuit domina Maria
11 dicens: precipio vobis ut michi monaste-
12 rium faciatis. mane ipsis convenientibus,
13 habentes consilium de miraculo ipsis viso,
14 uno sicut et reliquo, ut in honore beate
15 Virginis ecclesiam dedicarent, venerunt
16 nuncii qui dixerunt, nivem cecidisse in
17 loco uno, tempore Magi. isti vero cogno-
18 verunt hoc miraculum, dedicaverunt hic
19 ecclesiam. idcirco vocata est Maria mayor,
20 quia in medio Mai cecidit nix.

21 Constantinus fecit, qui erat imperator, 53
22 adduci pueros infantes, in quorum san-
23 guine debuit balnari secundum (?) phisi-

3 eris, heboris Gr. §§ 52-102 e codice G de-
sumpta.

(53) cos et medicos, ut a lepra mundaretur. 1
 sed apostoli Petrus et Paulus de nocte 2
 sibi in sompnis apparuerunt, ut mitteret 3
 papa christianorum• sancto Silvestro, qui 4
 latitavit in monte Syrapti. mittitur ad lo- 5
 cum istum (?) ignotum. Silvester militibus 6
 illis visis cum mortem † hic veniens ad 7
 Constantinum ei tabulam depictam cum 8
 ymaginibus apostolorum: si tales ei de 9
 nocte apparuerunt? qui dixit, quod omnia 10
 aut omnino sit hoc. tabula adhuc stat in 11
 alterane super altare maius. Constantinus 12
 baptizatur, omnia ydola Rome confringun- 13
 tur. ipse vero baptizatus et curatus per 14
 Silvestrum a lepra, permansit ei parva 15
 macula in fronte de lepra propter unum 16
 ydolum quod carum habuit et abscondi- 17
 tum. recognoscens se habere maculam de 18
 occulto ydolo, destructo sanatur. Con- 19
 stantinus dedit az^m asinum aut equum et 20
 mitram rubeam quam Petrus papa habuit. 21
 duxit eum per..... frenum in equo ad La- 22
 teranum (?). Elena mater arguit filium de 23
 conversione. ipsa fuerat ultra mare, duxit 24
 secum duos incantatores, bos cadit 25
 incantatorum Elene, resurgit per orationes 26

5 Syrapti] Soracte?

7 post mortem lacunam in-

dicavimus.

1 Silvestri. Helena hoc viso ivit trans mare
2 acquirendo sanctam crucem.

3 In sancto Petro Rome, sicut primo 54
4 intratur, monasterium ipsius est, primum
5 altare ubi sanctus Petrus missam celebra-
6 vit, et ultro procedendo in magno hostio
7 eiusdem monasterii iacet venerabilis Beda.
8 in interiori parte ad levam post sepulturas
9 paparum est altare sancti Gregorii, in quo
10 eius corpus reconditum; a quo protenditur
11 via Vaticana in medietate (?) post sacri-
12 stiam procedendo iuxta eam versus navem
13 monasterii via Lavicana. post altare sancti
14 Gregorii est capella Petri et Pauli, ubi
15 sunt prime ymaginee lignee facte ad simi-
16 litudinem eorundem apostolorum. posthac
17 interponitur quoddam ... seu quibusdam al-
18 taribus est altare magnum, in cuius medio
19 iacet Johannes Crisostomus, et prope idem
20 hostium est altare sancti Alexii, et dicitur
21 quod corpus ante ipsum ante altare sub
22 lampade ibidem pendente sit positum, et
23 de sancto Alexio non plus habetur in ec-
24 clesia sua nisi capud eius. et super altare
25 idem est ymago beate Virginis in modum
26 et staturam ut inpregnata fuit facta per
27 sanctum Lucam. posthoc sub sacristia est
28 capud sive kathedra sancti Petri. ulterius

17 post quoddam lacunam indicavimus.

- (54) in medio est altare maius sancti Petri, ubi 1
 nullus nisi solus papa consuevit celebrare, 2
 sub quo maiore (?) altare est medietas re- 3
 liquiarum de corpore Petri et Pauli; et 4
 ibidem sessorium sancti Petri. posthoc 5
 est altare sancte Crucis in capella, ubi 6
 olim in quadam fenestra retro altare oleum 7
 emanabat, et ostendit lapis ibidem positus 8
 et foraminibus fenestratus. illam capellam 9
 non intrant mulieres eadem de causa, quia 10
 isti oleo quod sanavit multos infirmos, 11
 maledixit quedam, quando maculavit vestem 12
 suam, et tunc cessavit emanare, et ergo 13
 ista mulier et omnes mulieres que adhuc 14
 intrant sunt maledicte et excommunicate. 15
 posthoc est capella sancti Johannis Baptiste, 16
 in qua est baptismus, in qua solebant ho- 17
 mines baptizari certis temporibus annis, (?) 18
 et consultum fuit de isto loco fundi baptis- 19
 55 mus in sanctum Johannem Lateran̄. tunc 20
 ante palatium pape est Crux sancta de san- 21
 guine Christi. ibidem est altare 22
 sicut primo intratur in ecclesiam eandem. 23
 ad dextram est altare Veronice, supra quod 24
 Veronica est inclusa in ecolesiam eandem 25
 ubi intratur versus levam in muro superius 26
 est crux sancti Petri, iuxta quam requie- 27
 56 scunt corpora apostolorum. deinde ulterius 28

1 versus levam est Vaticanum, ubi multi sunt (56)
 2 pape et multi sancti requiescunt. in eadem
 3 ecclesia est unus de 30 de argenteis. item
 4 ymago sancte maiestatis que loquebatur ad
 5 Carulum regem, dicens: o fili! omnibus
 6 obtulisti, sed michi nichil dedisti. Carulus
 7 extrahens anulum de digito proiecit in pa-
 8 rietem, ubi adhuc videtur i° nobilis lapis.
 9 ipse corruit in terram, adoravit. ibidem
 10 adhuc in lapidibus a pedibus
 11 et a capite. item ecclesia sancti Andree, 57
 12 monasterium Patronelle. item ibidem est
 13 ymago Christi, de cuius capite cecidit
 14 caput. item iuxta altare, ubi papa con-
 15 secrat imperatorem, pendet corda Jude
 16 Scariotis. item sunt ibi 28 gradus ante
 17 ecclesiam, sicut ad sanctum Gregorium
 18 iuxta Septem solium. item est positum
 19 corpus in latere quod mutatum fuit in di-
 20 gitum in manibus beati Gregorii.
 21 In Laterano ante sedes est sterqui- 58
 22 lium (?) in Laterano ante ambitum est se-
 23 des sterquilini, (?) ubi papa ducitur ad
 24 sedendum, cum ad sanctum Petrum est
 25 consecratus, et dicit: argentum et aurum
 26 non est michi, quod autem habeo hoc tibi
 27 do. supra palatium ante sancta sanctorum
 28 sunt due sedes, in quibus consideratur

- (58) papa, an masculus sit an femina. ibidem 1
 est ymago maiestatis proiecta in lapide, 2
 ceu cum lapide vulnerata est sanguinea a 3
 tesseratore. ibi est crux, que transivit de 4
 pariete in parietem, propter verba (?) cuius- 5
 dam sacerdotis, qui donavit veniam pec- 6
 cati (?) mulieri sibi confitenti. in capella 7
 que dicitur sancta sanctorum est prep- 8
 utium Christi et eius umbilicus et quasi 9
 tota tunica inconsutilis, cuius pars altera 10
 est in ecclesia maiori argenteo, in cuius 11
 ecclesia cacumen (?) altaris est mensa do- 12
 mini in cena. item in eadem ecclesia 13
 sive capella sunt capita apostolorum Petri 14
 et Pauli et capud sancte Agnetis et capud 15
 sancte et de corpore Christi, quod 16
 Christus consecravit in cena et alia plura. 17
 item superius in testudine ymago maiesta- 18
 tis picta divinitus, quam beatus Lucas 19
 pictura delineaverat. (?) item ante sancta 20
 sanctorum est ymago domine nostre ante- 21
 quam Theophilus reconciliatus fuit. ibi- 22
 dem est capud Zathae. item super maius 23
 altare in ecclesia est tabula cum ymagini- 24
 bus apostolorum Petri et Pauli, quam di- 25

16 post sancte in codice spatium vacuum relictum.
 25 post quam excidit Silvester. cf. § 53.

1 vina gratia ostendit Constantino imperatori. (58)
 2 item in alia parte est dolium in quo Con-
 3 stantinus baptizatus fuit et mundatus a
 4 lepra, ante capellam beati Johannis Bapti-
 5 ste, ubi mulieres non intrant. in sancto(?)
 6 est alia capella in qua est ymago domine
 7 nostre depicta, que ad oblacionem(?) anuli
 8 cuiusdam mulieris porrexit manum et at-
 9 traxit manum, ubi adhuc apparet anulus in
 10 digito ymaginis.

11 In sancto Paulo est alia medietas (?) 59
 12 corporum (?) apostolorum Petri et Pauli et
 13 calix magnus Honorii pape, ubi sunt scripti
 14 isti versus

15 Nominis excelsi vas nobile suscipe Paule,
 16 Vas in honore tu presul Honorius
 17 aule:

18 Ut tua regna piis precibus michi das
 19 pietatis,

20 Et satur pacis requiem iungarque beatis.

21 Ultima ad Anastasium ubi est claustrum 60
 22 Cistersiesium ad fontem salinum, ubi sunt
 23 tres fontes ... ibi decollatus fuit beatus
 24 Paulus. cum autem decollatus fuit clamavit
 25 ter: Jesus, Jesus, Jesus! et in quolibet
 26 loco fons emanavit secundum tres saltus
 27 capitis.

- 61 In sancta Maria maiori supra maius 1
 altare est ymago faciei Christi cum alia 2
 pictura, que non per hominem sed divini- 3
 tus est facta. ibidem est ymago beate 4
 Virginis etiam divinitus facta, sed ad pin- 5
 gendum disposita ad sanctum Lucam. ibi- 6
 dem iacet sanctus Jeronimus. (?) item 7
 aula et custothium, de quibus apostolus 8
 fecit mentionem in epistola sua. ibidem 9
 sunt tria lingua longa de cruce domini, 10
 et de lacte beate Virginis. sanguis domini 11
 in kristallo, et de ligno sancte crucis. ca- 12
 pud sancti Mathie apostoli: corpus requie- 13
 scit ante (?) altare. iuxta sanctam Mariam 14
 maioris volavit Symon magnus, ante 15
 sanctam Mariam novam ibi cecidit. in 16
 ecclesia sancte Marie rotunde habet ex 17
 adverso 100 pedes et 84 pedes. 18
- 62 In sancta Maria nova est una tabula, 19
 in qua est depicta, ut dicitur, per sanctum 20
 Lucam ymago sancte Marie cum sua prole, 21
 et quondam combustione ecclesie ista ta- 22
 bula etiam est, et abigna fuit, et totaliter 23
 est denigrata, et nichil apparet ne de 24
 amictu neque de membris, nisi facies ma- 25
 tris et facies prolis permanserunt illese, 26
 sicut adhuc apparet. ibidem in uno al- 27
 tare est lapis signatus per genuflexionem 28

1 sancti Pauli, quando oravit in volatu Sy- (62)
 2 monis magi, qui ante eandem ecclesiam
 3 cecidit, ubi locus lapidibus est signatus.
 4 ibidem est templum Pacis, in qua scriptum
 5 est: non sum ruitura nisi virgo sit pari-
 6 tura. item: templum non corruat, nisi
 7 virgo pareat. iuxta sanctum Adrianum 63
 8 contra illam ymaginem lapideam est carcer
 9 sancti Petri et fons in eodem. item co-
 10 lumpne, ad quas legati fuerunt apostoli,
 11 sunt apud sanctum Marcum in crope-
 12 diam, (?) ubi locus est in quo sanctus Pe-
 13 trus crucifixus fuit. ad sanctum Petrum 64
 14 ad vincula est kathena qua ligatus erat.
 15 ad sanctum Paulum est kathena Pauli.
 16 ad sanctam Mariam rotundam est ecclesia 65
 17 sancte Agnetis in agone, ubi proiecta et
 18 posita erat ad lupanar. in sancto Silvestro 66
 19 apud Clarissas ostenditur capud sancti Jo-
 20 hannis Baptiste. apud sanctam Potentia- 67
 21 nam sororem Praxeris est corpus Poten-
 22 tiane et Priscille, et ibi est cimiterium
 23 Priscille. item earundem (?) baptismus (?)
 24 virginum; ibi fuit domus paterna Petri et
 25 Pauli. ubi est Crispinus et Crispinianus
 26 est baculus pastoralis eiusdem. in sancta
 27 Praxede est corpus sancti Mauriti et 40
 28 sociorum. item in sancta Praxede est cor-

- pus eiusdem et tertia pars columpne in 1
 qua Christus flagellatus est, in parva (?) 2
 68 capella ubi mulieres non intrant. de sancta 3
 Praxede versus sanctum Sixtum eundo ver- 4
 sus sinistram est termas (?) Dyocletiani, 5
 quod depinxerunt 4^{or} martires coronati, et 6
 in eadem via est memoriale anserum, qui 7
 Romanos de sompno excitaverunt et de 8
 69 captivitate liberaverunt. de sancto Sixto 9
 eundo est castrum Anthoniani, sub quo 10
 70 est castrum trium (?) legionum. item iuxta 11
 Caliseum (sic) in platea iacet ymago, que 12
 dicitur papa femina, cum puero, cuius cor- 13
 pus ad sanctum Pitreum (?) in bonio est 14
 sepultum. item ibidem in platea est ma- 15
 iestas domini, que ei transeunti dixit: co- 16
 modo (?) non transibis; et cum transiit, 17
 rupta fuit et reiecit de ventre infantem, 18
 unde papa adhuc non transibit viam illam. 19
 71 ad sanctam Mariam mamma celi est ymago 20
 beate Virginis divinitus depicta cum la- 21
 crimis sicut stetit sub cruce. in sancto 22
 Sixto fratrum ordinis predicatorum et sancte 23
 monialium, (?) ibidem sunt corpora pape Se- 24
 verini, pape Luciani, pape Persutheris, (?) 25

24 25 Severinus papa sedit a. 610.

1 pape Calethorii, pape Perthoquini, (?) pape (71)
 2 Luci, episcopi Maximii martiris, ymago
 3 beate Virginis quam fecit beatus Lucas,
 4 quam quidam papa violans obtulit ceu ab-
 5 stulit et in sancta sanctorum deportavit,
 6 dicens matrem debere esse cum filio; cuius
 7 ymago est ibidem, sed adorationi sororum
 8 in mane contra (?) auroram cum lumine
 9 magno reversa est, et eadem ymago in
 10 septimana sancta mutatur in colore, sic
 11 quod in die Parasceve ex toto palescit.
 12 ibidem est sanguis aut mensa beati Domi-
 13 nici, super quam angeli panem portaverunt.
 14 ibidem est altare super quo beatus Domi-
 15 nicus missam celebravit et suscitavit nepo-
 16 tem cardinalis, per quem multa habet mo-
 17 nasterium in Anglia. de sancto Sixto eundo 72
 18 versus sanctum Sebastianum, cum devenitur
 19 ad murum est porta Latina, ubi est cla-
 20 strum, ad sinistram ubi est dolium in
 21 quo sanctus Johannes Evangelista missus
 22 fuit, et kathena qua legatus erat, et ibi-
 23 dem ante portam sicut exitur ad dextram
 24 est locus in quo sanctus Johannes in fer-
 25 ventis oley dolium missus fuit. et ulterius 73

1 2 pape Lucij] *Lucius I a. 253; Lucius II a. 1144*
-1145; Lucius III a. 1181-1185.

- eundo extra muros versus sanctum Seba- 1
 stianum in via Apia est capella Domine 2
 74 quo vadis, item aqueductus. ad palatium 3
 maius est ortus deliciarum et palatium 4
 Ovidii et claustrum Gregorii sexti, in quo 5
 se fecit indicere (?) monachum; in eodem 6
 clastro est liber dyalogorum de manu 7
 eius, et ibi est ymago crucifixi, que inter 8
 iudeum et christianum ad ferendum testi- 9
 monium de pecunia recepta capud nuthua- 10
 vit. ibidem est mensa super quam sanctus 11
 Gregorius 20 pauperes invitatos locavit, et 12
 dominus noster Jesus Christus 13us apparuit. 13
 75 iuxta illud est claustrum sancti Johannis et 14
 Pauli martirum, ubi requiescunt corpora 15
 76 eorum. ad sanctam Vivianam est capud 16
 77 eius, ubi requiescunt 4^{or} milia. ad sanctum 17
 78 Marcellum est capud Cosme. ad portam 18
 79 sancti Pauli est sudarium domini. ad san- 19
 ctum Allexium est capud eius et capud 20
 80 sancti Bonifacii. ad sanctam Ceciliam est 21
 capud eius, ibidem fuit domus eius et cor- 22
 pus eius in altare cum aliis nongentis et 23
 81 sex corporibus. sanctus Silvester ligavit 24
 draconem in fine palatii mayoris, qui infi- 25
 82 nitos Romanos interfecerat. ubi nunc est 26

1 ecclesia sancte Marie de inferno duo sunt (82)
 2 loca, ubi sancti martires passi sunt; in
 3 urbe ad sanctum Vitum, in maccello iuxta
 4 sanctam Mariam mayorem, ad sanctum
 5 Sebastianum, in sancto Angelo. in foro
 6 piscium est sancta Felicitas cum septem
 7 filiis suis. in sancto Bartholomeo in in- 83
 8 sula ostenditur capud eius, et ibi est cor-
 9 pus eiusdem sub bulla aurea imperatoris.
 10 item est ibi capud et corpus Paulini con-
 11 fessoris et episcopi. item est ibi brachium
 12 Thatei, brachium Symonis, mentum Jacobi
 13 maioris. ad sanctam Crucem in Jerusa- 84
 14 lem ibi quedam fecit se demorari (?) aut
 15 demembrari. item est ibi corda cum qua
 16 Christus ligatus fuit ad statuam, item spon-
 17 gia Christi, item unus clavus Christi cum
 18 undecim spinis de corona Christi; et tum
 19 ibi in turri exterius erat (?) aurea illa scri-
 20 ptura, recondita in muro, quam Pylatus
 21 scripsit super Christum: Jesus Nazareus
 22 rex Judeorum. et est ibi unum magnum
 23 lignum, quod pendet superius in magno
 24 monasterio de cruce dextri lateris ac la-
 25 tronis. iuxta illud est cisterna cuiusdam 85
 26 imperatoris, quam semper plenam habuit
 27 cum vino, et nunc est ecclesia ibi sancti
 28 Angeli. ex alia parte versus sanctum Jo- 86

- hannem in Laterano est domus Pylati. 1
- 87 ad sanctum Marcum est vestis eius cum 2
- 88 aliis multis reliquiis. ad sanctum Grego- 3
rium ad velum aureum est capud suum. 4
- 89 ad sanctum Laurentium in Palisperno fuit 5
assatus sanctus Laurentius, et ibidem in 6
kristallo est eius pinguedo et ferrum (?) 7
cum quo movebatur. 8
- 90 In sancta Maria Transtyberim ibi extra 9
emanavit oleum per tres dies, cum Chri- 10
stus nasceretur. item ymago beate Vir- 11
ginis in alto supra hostium, que respondit 12
Romanis, quod essent securi propter 13
penitentiam quam egerunt. ibidem est cor- 14
- 91 pus sancti Calixti. in sancto Spiritu est 15
corpus sancti Cyriaci, et in capella supra 16
Spiritum sanctum in monte in castro Ne- 17
ronis est ymago beate Virginis, quam fecit 18
- 92 sanctus Lucas. in Chrisogono est corpus 19
eiusdem et brachium sancti Jacobi mayo- 20
- 93 ris cum multis aliis reliquiis. in sancta 21
Cycilia est eius corpus, eius carium. (?) 22
- 94 in sancte Sabbe monasterio, quod ipse 23
fundavit, iacet Tytus et Vespasianus et 24
- 95 Volusianus. in sancta Prisca est corpus 25
eius; item corpus aquile et pisce, (?) de 26

13 post securi in codice spatium vacuum relictum.

1 quibus scripsit apostolus. in altare quod (95)
 2 consecravit Gregorius papa, cui in eodem
 3 missam celebranti apparuit ymago cruci-
 4 fixi, ob cuius memoriam papa Urbanus
 5 officium: Nos autem. et super idem altare
 6 est pictura sancte (sic) Luce de manu pro-
 7 pria. et ibi est sanctum sandalium sancti
 8 Petri. item in eiusdem kathedra parva
 9 peccia. (?) in ecclesia sancte Barbare est 96
 10 capud et brachium eiusdem. item columpna
 11 ad quam ligata fuit cum sorore sua. in 97
 12 sancto Martino in monte est corpus Sil-
 13 vestri pape. ad sanctam Agnetem extra 98
 14- muros est supra altare in testudine ymago
 15 sancte Agnetis tenens anulum in manu,
 16 quem recepit a presbitero Johanne ex iussu
 17 Pascasii, sicut adhuc apparet. ibidem una
 18 debebat claustrari et non potuit; tandem
 19 fassa fuit, se fuisse corruptam, unde que
 20 in illo claustro, non possunt stare nisi pure
 21 virginis. (sic) ibidem est capud Constantie
 22 et Amate virginum. ad sanctum Lauren- 99
 23 tium in Lucina stat craticula sua et ka-
 24 thena, qua ligatus erat. ibidem est corpus
 25 eius et Stephani prothomartiris, et lapis
 26 in quo positus fuit, quando de craticula
 27 portatus fuit. et corpus Ypoliti. infra in
 28 capella in altare in sancto Laurentio est

- 100 carcer eius et fons in eo. in sancto Se- 1
 bastiano est cymiterium sancti Calixti ad 2
 kathacumbos. item exterius est campus 3
 agonis, in quo est statua ydoli, ad quam 4
 sagittatus fuit sanctus Sebastianus, et prope 5
 est fons in quo sanctus Urbanus 6
- 101 baptizavit et eius latibulum. et in sancto 7
 Sebastiano est Stephanus papa et locus in 8
 quo fuit decollatus. ibidem est mulier Sa- 9
 maritana, et eundo in sanctum Sebastianum 10
 apparent lapides de sancto Stephano. item 11
 due cruces in lampade, que dicuntur esse 12
- 102 facte ante incarnationem domini. ibidem 13
 in campo contra sanctum Sebastianum iuxta* 14
 eius capellam est fons ex quo sanctam Ce- 15
 ciliam baptizavit et Tyburtium et Valeria- 16
 num. 17

*fol. 215^a — 216^a sequuntur indulgentiae a papa
 Gregorio quibusdam ecclesiis romanis concessas. in
 fine legitur*

Jn ecclesia sancti Petri ad vincula est 18
 vera remissio omnium peccatorum. anno 19
 domini MCCC^oLXXV et cet. 20

6 post Urbanus in codice spatium vacuum relictum.

INDEX.

INDEX.

- Aaron, virga** pag. 81 11
absida 80 15
(Adrianus) Adriani castellum
 2 16, 28 15 — **memoria**
 29 5 — **palatium** 19 6
 — **sepulchrum** 29 14 —
 templum 16 21, 19 13,
 29 3 **Adrianus pons** 4 5
Adrianum, iuxta sanctum
 55 7
Agathe cimiterium 9 16
 Agathes ecclesia 8 18
Agnētis in agone ecclesia
 55 17 — **capud** 52 15
 — **cimiterium** 10 11 —
 ymago 61 15 **Agnetem**
 extra muros 61 13
Agrippa 89 16, 40 14. 26
 Agrippe 8 28, 40 9
agulia 15 1 **aguliam** 28 6
 agulie due 23 4
Albiston 13 8
Alexandri arcus 6 6 — **pa-**
 latium 16 5 — **thea-**
 trum 9 9
Alexandria 23 14 **Alexan-**
 driam 48 9. 20
Alexandrine (therme) 9 1
Alexii ecclesia 8 12 **Allexii**
 altare 49 20 **Allexium,**
 ad sanctum 58 20 **Al-**
 lexio, de sancto 49 28
Amate capud 61 22

- amphitheatrum** 6 13, 12 17
 — **tri colossus** 11 8
Anastasius IIII papa 29 20
 Anastassium, ad 12 11,
 53 21
Andree ecclesia 14 21, 51 11
Angelus, sanctus 25 17 **An-**
 geli castellum 28 15 —
 ecclesia 59 28 **Angelo,**
 in sancto 59 5
Anglia, in 57 17
ani aurei 31 10
annualiter 41 4, 45 17
anserum memoriale 56 7
Anthoniani castrum 56 10
Antoniane (therme) 8 23
Antonini arcus 6 21, 25 21
 — **columna** 5 12, 7 1,
 19 11 — **Coelidis co-**
 lumna 11 4 — **palatium**
 5 11, 16 18 — **tem-**
 plum 16 19 — **thea-**
 trum 9 8 **Antoninus pons**
 4 7, 9 9, 25 21
Antonius 42 18. 24, 43 7
 Antonii ecclesia 21 1
Apia via 58 2
Apollinarem, ad 10 5
Apollinis oraculum 16 16
 — **templum** 14 12. 17,
 17 12, 23 20, 24 10. 21
 — **in Vaticano** 81 22
Apollinis Troie (?) tem-
 5

- plum 32 11 Apollinis et
 Splenis ara 22 14
 Appia porta 2 1 Appiam
 portam 6 9, 10 4, 12 3,
 46 16
 Apuli 2 4
 Aquiro, in 16 20
 Archadius 44 8 Archadii
 44 5
 archam testamenti 31 6
 arcum Romanum 32 24
 Ardeatina via 10 17
 argentarie insule 19 15 ar-
 gentarii, in clivo 19 13
 armiger 37 7
 Asclepii templum 24 10
 Asinaria porta 2 7
 Asyli templum 18 18, 21 18
 Augusti kalendis 43 27, 44
 21, 45 15. 25 — nomen
 43 26
 Augustum castellum 30 5
 Aurelia porta 3 1 — via
 13 4
 Aurelie Auristille domus 25 4
 Aventinum 13 7 Aventinus
 mons 3 10 Aventino, in
 25 1
 Bacchi templum 19 15, 24
 18, 25 9
 Bagya cimiterium 10 17
 Balbina, sancta 22 12
 Barbare, in eccl. 61 9
 Bartholomei corpus 46 15,
 Bartholomeo, in 59 7
 Basilius 19 18 Basilius 19 23
 Beda, venerabilis 49 7
 Bellone templum 16 7
 bibliotheca publica 21 23
 Bizantium 32 23
 Bonifacius papa 41 15 Bo-
 nifacii capud 58 21
 Brachis, turres de 6 18
 caballi marmorei 34 20
 caccavarios, ad 25 20
 Calcarari, in 17 14
 Calepodii cimiterium 9 14
 Calethorii pape corpus 57 1
 Caliseum 56 12 cf. Coliseum
 Calixti cimiterium 10 16,
 62 2 — corpus 60 15
 Callixti cimiterium 10 2
 Camellariam 19 1
 Camilli palatium 5 11
 Camilliano, in 17 13
 campus agonis 62 3
 Canarius vicus 12 3
 candelabrum cum septem lu-
 cernis 31 8
 Cannapara 13 10, 20 17
 Cannaparam 18 16
 cantarum 27 12 cantari 27 18
 Capena porta 1 12
 Capitolium 3 14, 18 12,
 17 18, 31 18 — au-
 reum 19 3 —, ascensus
 in 20 7 Capitoli 18 16
 — custos 19 2 Capitolio,
 in 7 11, 39 20, 40 1
 Carmentis templum 18 22,
 19 18
 Cartularie turris 6 17 Car-
 tularium 21 22
 Carulus 51 6 Carulum 51 5
 Casa maior 22 3
 Castellum aureum 17 15
 Cataneo, in 25 22
 Catiline palatium 20 22
 Ceciliam, ad 58 21, 62 15
 cf. Cycilia

Celius mons 8 12 Celio
 monte 28 17
 Celsum, ad 6 7
 Cencii Frangapanis 21 18
 Centii de Orrigo 25 9
 Cereris et Telluris templum
 20 17
 Cesar, Julius 18 19 Cesar
 tantus eras 15 11
 Cesaris, arcus 6 18 — au-
 guratorium 22 5 — fo-
 rum 21 10 — memoria
 15 1. 8. 18 — mortem
 42 19 — mutatorium 22 12
 — palatium 5 14 — se-
 pulcrum 5 15 — templum
 18 12 Cesarem, Julium
 18 14 Cesare, Julio 42
 16 Cesarum castellum 6 12
 Cesar (Focas) 42 1
 Cesarius, sanctus 22 4
 Chrisogono, in 60 19
 Christi preputium et umbi-
 licus 52 8. 9 — ymago
 51 13
 Chromacii palatium 5 15
 cf. Cromatii
 Cibeles 40 22, 41 6. 9. 18.
 23 — statnam 27 20
 — templum 24 4
 ciborium 81 15, 82 7
 Ciceronis templum 25 13
 Cimbros 24 2
 Cimbrum 24 1
 circo, in 25 2
 Ciriacus, sanctus 17 13
 cirothecam 80 18
 Cistersiesium claustrum 58
 22
 Clarissas, apud 55 19
 Claudii palatium 4 15

Cleopatra 42 24, 48 10
 Cleopatram 42 22
 cloaca 12 19, 28 12
 cocovaia avis 88 1, coco-
 vaie 89 9 cocovaiam 88 5
 Colina porta 2 14
 Coliseum 22 5, 27 9 Co-
 lisei 22 7 Colliseum 4 15
 Coloseum 26 9
 colossus amphitheatri 11 8
 Commodiane therme 22 13
 concha 16 7, 86 14 con-
 cham 16 12, 85 4, 86 10
 conche due 28 18
 Concordie edes 5 5 — tem-
 plum 20 6, 21 20 —
 et Saturni templum 19 14
 Constantie capud 61 21
 Constantinus 18 9, 47 21,
 48 12. 19, 58 1 — Au-
 gustus 81 4, 82 14 Con-
 stantini arcus 6 12 — ca-
 ballus 86 18 — pala-
 tium 4 16, 5 10, 24 16
 Constantino 28 11, 58 1
 Constantinum 48 8
 Constantinopolim 28 18
 cophinos 81 25
 Cormitis, therme de 14 6
 Cornelia via 18 2
 Cosme capud 58 18 Cos-
 matis ecclesia 21 17 Cos-
 matem 5 4
 Craticule templum 25 20
 Crescentii castellum 9 11,
 29 1
 Crinorum, super porticum
 18 9
 Crisostomus, Johannes 49 19
 Crispinianus 55 25
 Crispinus 55 25

- Cromatii palatium 26 1 —
 filio 26 7 cf. Chromacii
 Crux sancta 50 21 Crucis
 altare 50 6 — ecclesia
 5 2 Crucem in Jerusa-
 lem 59 13
 Cucumeris clivum 10 13
 Cum sim mortalis . . . 34 17
 curia 8 17
 custodiam, ante privatam
 20 1
 Cycilia, in sancta 60 22 cf.
 Cecilia
 Cyriaci cimiterium 10 21
 — corpus 60 16

 Damasco 23 13
 Damasso, in (Laurentium)
 9 8
 Decius 14 4
 Diane templum 24 3. 15,
 46 13
 Dioclitianus 7 3 Diocletiani
 8 18 Diocletiane (therme)
 8 22 cf. Dyocletiani
 Domine quo vadis 2 2, 12 5,
 58 2
 dominus papa 4 17*
 Dominicus, beatus. 57 14
 Dominici 57 12
 Domitiani palatium 5 18,
 24 9 Domitiane therme
 8 20
 Domitille cimiterium 10 20
 Dyocletiani terras 56 5 cf.
 Diocletiani

 Egipti 42 22 Egiptum 43 20
 Egiptiis, de 45 6
 Elena 48 23 Elene 48 26
 cf. Helena

 elephanto, in 25 12
 Eliogabali gradus 13 4
 Epirum, ad 43 5
 erarium publicum 20 8
 Esculapii templum 21 22,
 46 14
 Eudoxia 45 25 Eudoxie 44 5
 Eufmiani palatium 5 16
 Exquilinus (mons) 3 16 Ex-
 quilino monte 23 23

 Fabianum, ad 10 3
 Fabiorum templum 20 5
 Fabricius pons 4 6
 Fasciolae regio 12 7
 Fatale templum 20 3
 Fauni templum 24 7, 25
 11. 19
 Felicis cimiterium 10. 1
 Felicitas, sancta 59 6 Fe-
 licitatis cimiterium 10 15
 Fidia 35 6
 Flaminea porta 2 13, 30 4
 Flamineum theatrum 9 11
 Flamineus circus 14 6
 Flore templum 16 6
 Foce imperatoris 41 16
 forcipes 31 13
 Fortune templum 22 11
 — et Diane templum 46 13
 forum publicum 18 17 foro
 piscium, in 59 5
 Frangapanis, turris Cencii
 21 14
 frigium 32 20

 Georgium, ad 12 9
 Girolum ad 9 16, 13 4
 Gordiani cimiterium 10 5
 Gorgonis templum 46 10
 gradellas, ad 25 10

- Gratiani arcus 6 8 — pons
 4 8
 Grecia, de 82 10
 Gregorius papa 61 2 —
 sanctus 58 12 Gregorii
 51 20 — altare 49 8.14
 — sexti claustrum 58 5
 Gregorium, ad 51 17 —
 ad velum aureum 60 3
 gumfo, in 13 2
 harundo 31 12
 Helena 49 1 — Augusta
 32 14 Helene, beate 29
 19 Helenam, ad 10 7
 cf. Elena
 Herculis templum 18 18,
 23 23, 46 12
 Hermetis et Domitille cimi-
 terium 10 20
 Herode, ab 44 15
 Honorius 53 16 Honorii
 pape calix 53 13
 Honoris et Diane templum
 24 3
 hospitale de thermis 9 2
 Hostiensi via 32 16
 Jacobi mayoris brachium 60
 20 — mentum 59 12
 Janarus mons 3 9
 Jani templum 19 2, 21 11
 Janiculus mons 3 8 Jani-
 culo, sub 46 10
 Januarii, in kalendas 17 4
 Jeronimus (?) sanctus 54 7
 Jerosolimam 44 9 Jerosoli-
 mis, ab 45 9 Jerusalem
 31 7
 Jesu Christi vestigia 2 3
 Jesus Nazarenus rex Judeo-
 rum 59 22
- Jlio in monte 24 14
 infernus 21 2
 Innocentius papa II 29 15
 Innocentium cimiterium 10 18
 insula cathenata 18 5
 inter duas lauros 10 6
 Interlude 12 16
 invisibiliter 3 19
 Johannis Baptiste capella
 50 16, 53 4 — capud
 55 19 — vestimentum
 31 13
 Johannes Crisostomus 49 19
 Joannes evangelista 2 5,
 31 14 Johannes evange-
 lista 57 21.24
 Johannem in Laterano 50 20,
 59 28
 Johannes Patricius 47 7
 Johanne, a presbitero 61 16
 Johannis et Pauli claustrum
 58 14
 Jovis basilica 14 1 — ora-
 culum 17 16 — templum
 19 23, 22 3, 25 6.16,
 31 20, 46 14 — et
 Diane templum 24 15
 — et Moneta templum
 18 10, 39 21
 Jtaliam 37 5
 Jude Scariotis corda 51 15
 Judei 4 6 Judeorum 31 7
 — pons 4 5, 14 7, 25
 19 Judeos 19 26
 Judicii signum 33 17
 Juliani templum 22 1 Ju-
 liano 24 8
 Juliis, in kalendis 17 3
 Junonis templum 18 17,
 21 25

- Lateranensem basilicam 81 4
 Lateranensis porta 2 7
 Lateranum 22 9, 48 22
 Laterani 36 18, 37 5
 — in palatio 23 21
 Lateranis 29 14
 Laterano 27 7, 51 21. 22
 Latericii vicus 13 13
 Latina porta 2 3, 10 6,
 57 19
 Latini 2 4
 Latone templum 21 18
 Laurentius, beatus 24 21,
 60 6
 Laurentii porta 2 9
 Laurentio 14 5, 61 28
 Laurentium in Damasso
 9 7 — foris muros 10 10
 — in Lucina 5 20, 6 21,
 61 22 — de Mirandi
 21 16 — in Palisperno
 60 5 — in Panisperna
 8 21, 14 2
 Lavicana porta 2 8 — via
 49 13
 Lentuli palatium 25 8
 Leonis, domus Petri 25 14
 Leonina, civitate 1 9
 Liberius papa 47 9
 Licaonia insula 46 13
 Licinii, in palatio 24 3
 Lucanne (therme) 8 23
 Lucas, beatus 52 19, 57 3,
 60 19
 Luce pictura 61 6,
 Lucam 49 27, 54 6. 21
 Luci pape corpus 57 2
 Luciam 7 4
 Luciani pape corpus 56 25
 Lucille domus 12 9, — hor-
 tus 12 14
 Lucina, in 5 20, 6 21
 Lucine 13 1
 Lune templum 22 11
 Machabei, Jude 19 27
 Machinnane (therme) 8 23
 Magi tempore 47 17
 Mai, in medio 47 20
 Maii kalendis 23 3
 Maior porta 2 8
 malum, ad 15 8
 malo aureo 15 3
 Mamertini privata 13 11,
 20 1
 manna 31 11
 Manus carnea 7 3. 10
 Marcelli cimiterium 10 16
 Marcellum, ad 58 18
 Marcum, ad 7 2, 17 12,
 55 11, 60 2
 Maria, sancta 18 20, 41 25,
 42 8, 46 5, 47 10,
 54 21 — in Aquiro 16 20
 — in ara celi 34 11 —
 in campo 19 16 — in
 Capitolio 34 10 — in
 Cataneo 25 22 — in fon-
 tana 24 6 — de inferno
 59 1 — maior 3 17,
 24 4, 47 8. 19, 54 1. 14,
 59 4 — mamma celi
 56 20 — nova 5 3,
 6 11, 21 20, 54 16. 19
 — rotunda 7 15, 9 1. 10,
 16 21, 54 17, 55 16
 — Transtyberim 14 9,
 60 9
 Marii templum 24 1
 Martis, de campo 31 18
 — templum 6 10, 12 6,
 17 1, 20 2, 24 10,
 46 16
 Marteni, ante 13 12
 Martina 6 19, 20 4
 Martino in monte 61 12
 Martio, in campo 17 1
 Martium mensem 18 15

Mathie capud 54 13
Mauritii corpus 55 27
Maximianas thermas 23 18
Maximii martiris corpus 57 2
Mecenatis templum 25 5
mensa imperatoris 24 16
Mercurii fons 25 3 — tem-
 plum 25 1
meritoria domus 46 8
merulas 1 6
Meta sancti Petri 28 8
Metronis porta 2 6
mica aurea 5 19
Milvius pons 4 4, 18 3
Minerve templum 21 14,
 25 18 — Calcidie tem-
 plum 17 10
Mirandi, de 21 16
modii 24 11
Monete templum 18 10,
 89 21
Moysi candelabrum 6 16
mures aurei 31 10
musibo, ex mirifico 14 14

naumachia 28 7
Neapolim 4 1 **Neapulim** 4 2
Neptuni 40 25, 41 7 **Nep-
 tuno** 40 23
Nereum, ad 12 8
Neronis in castro 60 17
 — **erarium** 14 20 — **pa-
 latium** 5 18 — **secreta-
 rium** 16 17 — **theatrum**
 9 10 — **Tybartinum** 28 13
Neronianus pons 4 6 **Ne-
 ronianum palatium** 14 11
Nerve palatium 19 19 —
templum 19 20
Nicholai, sancti ecclesia
 25 15

Nominis excelsi 53 15
Novatiane (therme) 8 21
Novembris, in kalendis 41
 22. 24, 42 3
Numentana porta 2 10 **Nu-
 mentanam civitatem** 2 11
nuthuavit capud 58 10

Octavianus 18 22, 30 4. 15,
 42 16, 43 3. 18 **Octa-
 viani** 33 3, 34 8, 42 21,
 44 1, 45 5. 7, 46 7
 — **arcus** 6 20 — **pa-
 latium** 5 19 **Octaviano** 3 1
Octavianum 43 13
Olimpiadis, in thermis 24 20
olovitream templum 26 2
Olympiades (therme) 8 20,
 14 1
orphanotrophio, in 23 19
Orrigo, Centii de 25 9
ortus deliciarum 58 4
Ostiensi via 10 21
Ovidius in fastis 21 12,
 30 2 — **in marthylogio**
 18 11 — **palatium** 58 5

Pacis templum 55 4 — **et
 Latone templum** 21 18
Palentium 3 15
Palisperno, in 60 5
Palladis templum 21 10. 25,
 25 2
Pallanteo, in 4 13
Pancratii porta 3 2 **Pan-
 cratium, ad** 9 15
panes ordeacei 31 11
panis aurei arcus 7 12
Panisperna, in 8 21, 14 3
Pantheon 15 20, 17 9,
 27 21, 41 9

- papa, an masculus sit an femina 52 1 — femina 56 18
- Parasceve, in die 57 11
- Parrionis, ad concham 16 12
- Pascasii, ex iussu 61 17
- Patricius, Johannes 47 7
- Patricii vicus 13 14
- Patronelle monasterium 51 12
- Paulus decollatus 12 12, 53 24 Pauli catena 45 28, 55 15 — genuflexio 55 1 — ecclesia 12 15, 32 15, 53 11 — porta 1 13, 58 19 Paulum, ad 10 19, 55 15 Paule 53 15
- Paulini corpus 59 10
- Pelagium papam 44 25
- pergula aurea 25 16
- Persarum 39 20 Persas 41 3
- Persutheris (?) pape corpus 56 25
- Perthoquini (?) pape corpus 57 1
- Petronilla, sancta 14 13
- Petrus beatus 12 5, 28 21, 31 22, 45 9. 13. 19, 49 5, 55 12 — papa 48 21 Petri agulia 5 13 — altare maius 50 1 — capud 49 28 — carcer 55 9 — catenae 44 14, 45 27 — corpus 32 5. 12. 17, 44 19 — crux 50 27 — ecclesia ad Vaticanum 14 18 — ecclesia ad (in) vincula 4 16, 24 5, 45 16, 55 13, 62 18 — festi vitas 29 4 — Meta 28 8 — ad nympha 10 11 — in paradiso 27 12, 29 17 — pavementum 28 10 — ad pontem 2 15. 17 — ante portam 15 22 — in porticu 1 9, 3 4 — sandalium 61 8 — sessorium 50 5 Petrum, ad 51 24 Petro, in 49 3
- Petrus et Paulus apostoli 48 2 Petri et Pauli capella 49 14 — capita 52 14 — catenae 46 8 — corpora 50 4, 58 12 — domus paterna 55 24 — ymagines 52 25
- Petri Leonis domus 25 14
- Phebus 26 17 Phebi templum 16 6, 18 21
- Pietatis arcus 7 15, 16 21 — edes 5 5 — templum 21 21
- Pinciana porta 2 12
- Pincii regis palatium 2 12
- pineae area 15 21, 27 18 pineam 27 21
- Pitreum (?) ad sanctum 56 14
- Pompeii monumentum 16 14 — palatium 5 16 — templum 16 13 — theatrum 9 7
- Pontianum cimiterium 10 19 portesam ad 10 1
- Portuensis porta 3 3
- Potentianam 55 20 Potentiane corpus 55 21 cf. Pudentianam
- Praxede 55 27. 28, 56 4
- Praxedem 13 13 Praxeris sororem 55 21
- Praxitelis 35 6
- preputium Christi 52 8

Pretextati cimiterium 10 4
 Prisca 60 25
 Priscille cimiterium 10 12,
 55 28 — corpus 55 22
 Prisci Tarquinii circus 22 15
 ptisanas duas 48 16
 Pudentianam 18 14 cf. Po-
 tentianam
 pusterulas 1 7
 Pylatus 59 20 Pylati 60 1

 Quiralis mons 8 10
 Quiricus 19 22 Quiricum
 14 1
 Quirites 8 11

 Ravennatum templum 14 7,
 46 6
 Remi templum 2 1
 Roma nova 16 9
 Roma vetusta fui 16 9
 Romanum arcum 18 7
 Rome murus 1 8
 Romulus 5 5 Romuli pala-
 tium 5 8 — sepulcrum
 28 7 — templum 6 14,
 21 19
 Rose, domine 17 15
 rostra navium 17 7

 Saba 22 14 Sabae ecclesia
 8 10 Sabbe monasterium
 60 28
 Sabbatina forma 28 2
 Salaria porta 2 11 — via
 vetere 10 16
 Salarium, ad pontem 10 12
 Salustii palatium 5 10
 Salvator de statera 20 15
 Salvatorem 16 19
 Salvia aqua 12 10

Samaritana mulier 62 9
 Samsonis palla 27 8
 Sassiam, ad 4 7
 Saturni templum 19 14,
 20 9, 24 10 — et
 Bacchi templum 24 17
 Saturninum, ad 10 14
 Saxones 39 17
 Scariotis, Jude corda 51 16
 Scauri clivus 12 17
 scholam grecam, iuxta 25 7
 Scipionis templum 23 17
 scutiferi more 38 5
 Sebastianus 12 20, 26 6,
 62 5 Sebastianum 10 8,
 57 18, 58 1, 59 5,
 62 10. 14 Sebastiano 62
 1. 8
 semitam publicam, iuxta 20 4
 senatorum palatium 8 14
 — pons 4 8
 septem laudes 2 19
 septem lucernarum arcus 6
 14, 21 21
 Septem solium 51 18 Se-
 ptem solia 9 6, 12 18,
 18 6 Septisokium 22 10
 Septimana porta 2 19
 septimana sancta 57 10
 Serapis templum 28 19
 Sergium 20 5
 Severi palatium 4 14
 Severiane therme 22 18 Se-
 verianum templum 25 17
 Severini pape corpus 56 24
 Sextiles festivitates 45 8
 Sextilium kalendarum 46 1
 Sextilibus kalendis 48 25,
 44 28
 Si lapis est 15 16
 sibillam Tyburtinam 83 11

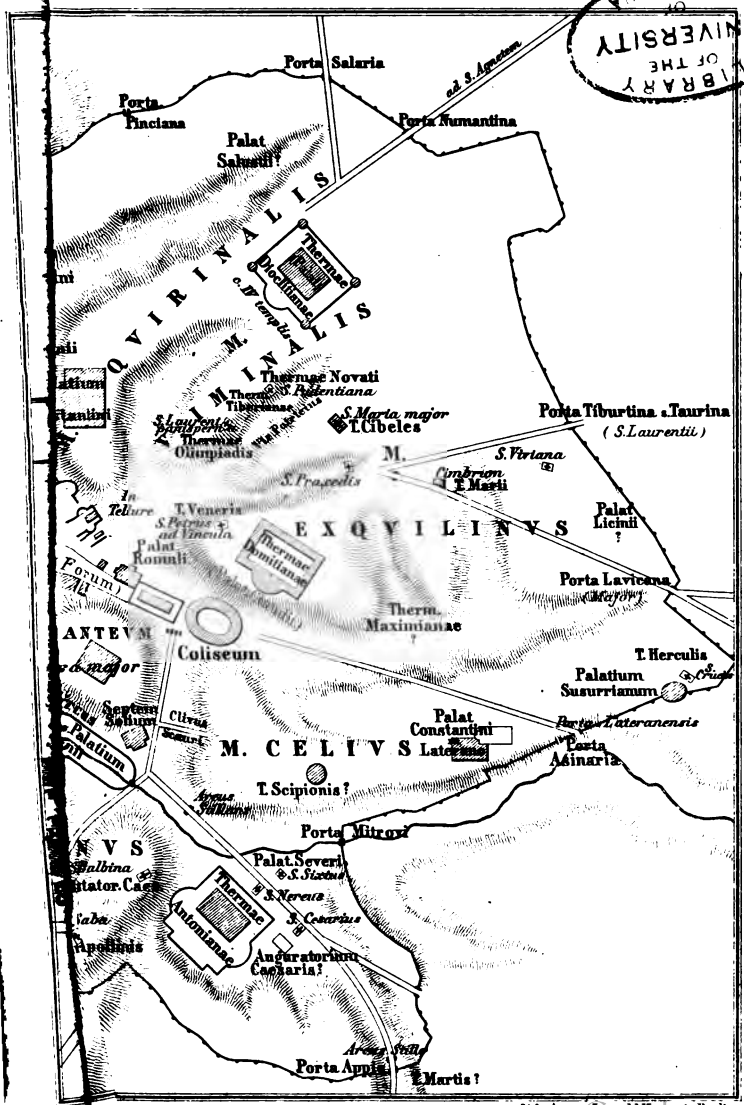
- Sibille templum 25 12
 Silvester 13 8, 27 1, 48 6,
 58 24 Silvestri 21 9,
 31 3, 49 1, 61 12
 Silvestro 32 20, 48 4,
 55 18 Silvestrum 48 15
 Simmachus papa 27 13
 Sixtum 4 14, 56 4 Sixto
 56 9. 23, 57 17
 (Sol) Solis templum 22 2. 6,
 25 10, 26 9
 Sol et Luna planete 26 16,
 Solis et Lune templum
 22 10
 Sospite dee templum 19 22
 Spiritum sanctum 60 17
 Spiritu, in sancto 60 15
 Splenis ara 22 15
 stadium 12 18
 Stephani protomartiris cor-
 pus 61 25
 Stephanus papa 62 8
 Stephani ecclesia in Celio
 monte 3 13 Stephanum
 in piscina 26 1 Step-
 hanus rotundus 25 11 Ste-
 phano, de 62 11
 sterquilini (?) sedes 51 23
 sterquilium (?) 51 22
 Stille arcus 12 7, 13 6
 stratam, in 13 3
 sudarium domini 58 19
 Suevos 39 17
 Susannam 8 19. 22
 Susurrianum palatium 5 1,
 23 22
 Symon magnus 54 15 Sy-
 monis magi 55 1 — bra-
 chium 59 12
 Syrapti, in monte 48 5
 tabule testamenti 31 10
 Tarpeius (mons) 3 14 Tar-
 peio, in 18 18
 Tarquinii theatrum 9 5
 — circus 22 15
 Taurina porta 2 8
 Telluris domus 13 11 —
 templum 20 17 Tellure,
 in 13 10
 Thatei brachium 59 12
 Theodosii arcus 6 7 — pons
 4 9 — Theodosio 44 6
 Theophilus 52 22
 Tiberiane (therme) 8 21
 Tiberii 24 13, 35 5
 Tiburtio, cum 26 6
 tintinnabulum 39 19, 40
 2. 3. 5
 Titus 31 6 Titi arcus 5 11,
 6 15 — palatium 5 17
 — templum 19 17 — et
 Vespasiani theatrum 9 4
 cf. Tytus
 Tosetis, turris de 7 2
 Traiani columna 5 9, 19 8
 — foro 19 21 — pa-
 latium 5 9, 24 22 — pa-
 latium tyberianum 14 3
 — templum 19 12 — Co-
 clidis columna 11 6 — et
 Adriani palatium 19 5
 Transtiberim 5 18, 14 7. 9
 Transtyberim 1 8, 2 18,
 46 5
 Trasonis cimiterium 10 14
 Trinitatem 13 6
 Trivii, in capite 24 12
 Tullianus carcer 25 14
 tunica inconsutilis 52 10
 tyberianum palatium 14 3

- Tyburtina porta 2 9 Ty-
 burtinam plateam 28 11
 — sibillam 33 11
 Tyburtinum Neronis 28 13
 Tyburtium 62 16
 Tytus 60 24 cf. Titus
- umbilicus Christi 52 9
 Urbanus 61 4, 62 6
 urna aurea 31 11
 Ursi cimiterium 9 16 — ec-
 clesia 16 17 Ursum 5 9
 — pileatum 10 7
- Valentinianus pons 4 10 Va-
 lentiniani arcus 6 8
 Valentini porta 2 14
 Valerianus 14 4 Valeria-
 num 62 16
 Vaticana via 49 11
 Vaticanum, basilica 14 14.
 15. 19, 51 1 Vaticano,
 in 31 23
 velum aureum 12 10, 25 18
 Veneris templum 17 14,
 24 6. 18
 Verano in agro 10 9
- Veronica 50 25 Veronice
 altare 50 24
 Vespesianus 60 24 Vespasi-
 aniani arcus 6 11. 15 —
 palatium 5 17 — tem-
 plum 19 16 — theatrum
 9 4
 Veste templum 17 14, 21 7
 — et Cesaris templum
 18 12
 vestis inconsutilis 31 12
 Viminalis (mons) 3 17
 Virgilius 3 19
 Virginis ymago 54 5, 56 21,
 57 3, 60 11. 18
 Viridaria porta 3 6
 Vitum 59 3
 Vivianam 10 8, 58 16
 Volusianus 60 25 Volusiani
 palatium 5 2
- Xistus 12 4
- Ypoliti corpus 61 27
 Ysidis templum 23 19
- Zathae capud 52 28

Berolini, typis A. W. Schade (L. Schade.)

LIBRARY OF THE UNIVERSITY

Lith. Anst. v. Leopold Kraatz in Berlin.